

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

NAŠ ROD

LETNIK X. • ŠTEV. 8.

Rešitve ugank v 7. številki »Našega roda«:

Uganke so pravilno rešili in bili izžrebani sledeči:

Lenardič Darko, učenec 2. razr. na šoli Kralja Aleksandra Zedinitelja na Jesenicah.

Zerjav Stefka, učenka 1. razr. narodne šole v Borovnici.

Noč Jakob, učenec 4. razr. narodne šole, Koroška Bela.

Jus Nežika, učenka 6. razr. ljudske šole v Žetalah.

Prejeli so lepe nagrade.

Popravilte!

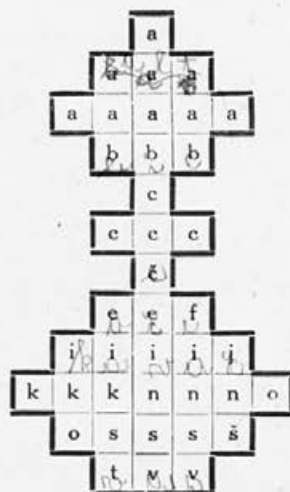
V zadnji številki na str. 244. naj se zadnja kitica igrice »ABC rudarskih otrok« pravilno glasi tako:

Vsi:

življenje zdaj se nam odpira,
vemo življenje trdo pot prebira;
mladosli ogenj v nas žari,
s krampom naprej po lepše dni!

MOZAIK

SESTAVILA I. F., UČENKA OSNOVNE ŠOLE V ŠMARJETI

soglasnik,
nizek glas pri pevcu,
mesto v drinski banovini,
ima voznik, *bič*
samoglasnik,
žensko ime, *ana*
samoglasnik,
član družine,
kuje železo, *kovar*
glavno mesto v zetski banovini,
geometrično telo,
skupina hiš.

Po sredi navzdol bereš moj priimek in ime.

Naslovna slika: Metkino veselje.

Foto: Stane Medved, Stari Vrbas.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom in ga prejema naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo naročnino za list in publikacije »Mladinske matice«, v mesečnih obrokih po din 250.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Metod Kumelj.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavniki Franc Štrukelj).

Venceslav Winkler

H R I B O V S K A P E S E M

*Hiša pod vrhom. Tam ni jih doma.
Trije so v Franciji, eden v Ameriki.
Mati že davno je v večnost odšla.
Veter se v duri zaprte zaganja,
slamnato streho z krohotom raznaša,
žvižga med drevjem, v gozdovih ugaša.*

*Hiša na rebri. Tam sami otroci
krmijo kravo, obličijo žlice,
hodijo, gazijo v sneg čez in čez,
revni in blede ko javorov les.
Mati in oče v francoskih gozdovih
tešeta trame —
nič ne de, če sta pustila jih same,
bodo že pač nekako prestali,
stradež in strah od hiše segnali,
jutri pa zopet bo prišla pomlad,
strah bo splahnel, izginil bo glad.*

*Hiša za hišo. Vse v zemljo pogreznjene,
utrjene starke z bolno nogo,
v daljavo zasanjene —
tam njihovi zdajle gredo —
od vsake po eden, skoraj tri sto.
„Kako kaj zaslužek?“ „Tako, no, tako.
Pozdravite naše!“*

*Čez sivo nebo
črne ptice veslajo v tuj svet.
Naše misli za njimi se pno v nedogled.*

Anton Ingolič

SIROTE

Ilustriral
Fran Mihelič

10.

Po Vseh svetih je bilo nekaj dni slabo vreme, da so se komaj mogli ganiti iz kolibe. A celo v njej niso bili varni pred dežjem, od povsod je teklo, čeprav je Štef venomer mašil špranje s treskami in ilovico. Celó na ležišče jim je čez noč kapljalo, da so si morali napraviti nad glavami še posebno streho iz smrečja. Mlake, ki jih je že prej bilo precej v jami, so zdaj silno narasle, ena je segala prav do kolibe. Da so mogli iz jame, so si morali napraviti čez njo pravo brv. Skrbelo jih je, kaj bo, če ne bo deževje prenehalo. Saj je bilo nevarno, da jim vdre voda v kolibo. Nič več ni bilo veselja in navdušenja za jamo.

Končno se je vreme le obrnilo na bolje. Bilo je sicer mrzlo, toda proti poldnevu je sonce dobilo toliko moči, da so se lahko grelí pred svojim bivališčem. Tinček in Trezika sta odšla v mesto, da nabereta nekaj denarja in si tako čimprej kupijo peč. Tudi Štef je šel za delom. Povprašal je tu in tam, a ni bilo nič. Glavno delo je že minilo.

Pač pa mu je dejal Dragar v Ravnah, pri katerem je delal pred Vsemi svetimi, da bi ga vzel v službo za pastirja in malega hlapca.

»Če meniš ostati takšen, kakor si bil na delu, lahko prideš!« je dejal, »za obuválo in obleko ti bom skrbel, za Božič in veliko noč pa bo tudi nekaj denarja!«

Štefu se je zjasnilo oko.

»Ali res?«

»Kakor sem rekel,« je ponovil Dragar.

Tedaj se je Štef z bridkostjo spomnil svojih tovarišev. Ali naj jih pusti na zimo same? Kako bodo živeli? Pa če pride oče po Tinčka in Treziko, kaj bo potem Slavko sam?

»Torej, kdaj prideš?« je vprašal Dragar.

Štef je dejal po dolgem prevdanku:

»Prosim, počakajte štirinajst dni!«

Upal je, da v tem času najde za ostale tovariše kaj primernega.

Dragar se je nekoliko začudil, vendar je pristal.

»Dobro, če te danes dva tedna ne bo, potem ti ni treba prihajati.«

Štef se je zamišljen vračal domov. Kaj naj zdaj ukrene? Pri Dragarju bi se mu dobro godilo, z županom v Doleni ga ni mogoče niti primerjati. A tovariše zapustiti? Ne, tega ne more!

V takšnih mislih je prispel domov. Tu ga je čakala nova žalost. »Jamarji« so bili iz sebe: Belka je stala na pragu z dvignjenim repom, Trezika si je pulila lase in strahovito jokala, Slavko tudi ni mogel zadržati solz, Tinček pa je stiskal pesti.

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal.

»Cigani so nam ukradli Rogačo!« je zaječal Tinček.

Štefu se je stemnilo pred očmi.

»Ukradli Rogačo? Kako?«

Čez dolgo si je Tinček toliko opomogel, da je lahko povedal, kako se je bilo zgodilo. Popoldne je bilo. Slavko je odšel v šolo. Tinček in Trezika sta se že vrnila iz mesta. Tinček je popravljáal streho, Trezika pa je pasla Rogačo.

Sultan je že ves čas lajal v gozd in bil zelo nemiren. Tinček ni pazil na to, saj to ni bilo nič novega. Potem je odšel po vodo, Sultan pa za njim. Ko sta bila pri izviru, sta zaslišala Trezikin krik. Sultan je zalajal in se spustil v dir. Tinček za njim. A prišel je prepozno. Le črnega moža je še videl, kako je vlekel Rogačo za sabo. Sultan se je zaganjal vanj, mu raztrgal obleko in ga pošteno ogrizel, a cigan ga je z debelo palico tako udaril po glavi, da se je zvalil na tla. Tinček je še nekaj časa tekel za možem, a kmalu ga je izgubil iz vida. Sultan pa se dolgo ni mogel niti gani. Še zdaj leži pri ognjišču skoraj negibno.

To je bil zanje najhujši udarec, ki jih je mogel zadeti. Rogača jim je dajala glavno hrano, poleg tega so se nanjo navadili in so si postali neločljivi prijatelji. Tinčka je skrbelo še to, kako naj očetu pove izgubo, ki jo je sam zakrivil. Tega večera niso imeli za večerjo sladkega Rogačinega mleka, marveč le suh kruh, namočen z grenkimi solzami.

Takoj naslednje jutro so sklenili, da poiščejo cigane in rešijo Rogačo, če je le mogoče. Preiskali so gozd daleč naokoli, slednjic so jih le iztaknili. Taborili so na jasi tik vojaškega pokopališča. Troje vozov jih je bilo. Oprezno so se skrivali za drevje in pazno motrili življenje v taboru. Rogače niso izsledili, pač pa so našli le štiri starejše ženske, kakih deset otrok in samo enega odraslega možkega. Posvetovali so se, kaj naj ukrepejo. Slavko je menil, da bi javili orožnikom, a Tinček mu je takoj dopovedal, da bi se na ta način izdali. Stvar je treba urediti takoj! A kako?

»Pojdimo mednje in zahtevajmo, kar je naše!« je predlagal Tinček.

Ojunačili so se in stopili na jaso. Cigani se niso zmenili za njega. Niti potem ne, ko so se ustavili pred staro ciganko, ki se jim je zdela še najbolj človeška. Tinček je spregovoril:

»Vrnite nam kozo, ki ste nam jo vzeli!«

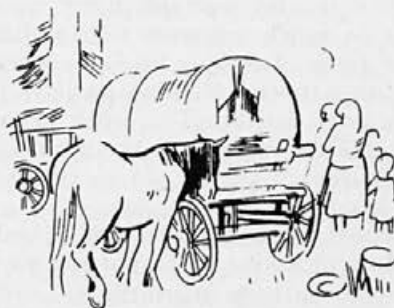
Starka se je delala, kakor da ga ne čuje. Ko pa je ponovil, naj pove, kje imajo njihovo kozo, sicer bo šel po orožnike, je starka zažvižgala. V taboru je v hipu zavladala tišina. Čez čas je vse priteklo in obkolilo otroke in Sultana. Vendar je Tinček ponovil:

»Svojo kozo hočemo, sicer gremo po orožnike!«

»Kaj se širokoustiš, paglavec!« je zaklical možki in se preril bliže.

Tinček je ob pogledu na kosmatega moža, ki je bil za las podoben onemu, ki je odvedel Rogačo, izgubil polovico poguma, le še zajecjal je:

»Vi ste nam vzeli Rogačo! Dajte nam jo nazaj!«

V tistem trenutku je cigan udaril Tinčka, da se je zvrnil po tleh, ženske pa so planile na njegove tovariše. A že je Sultan popadel prvo za roko, da je zavreščala in pobegnila, drugi je skočil v obraz in ji zasadil svoje ostre zobe v lice, da se ji je pcedila kri. Nastalo je silovito kričanje. Sultan je klal ženske in otroke, da so zbežali pred njim na vozove, Tinček in ostali so medtem prišli k sebi in stekli k zadnjemu vozu, od koder se je razlegel Rogačin glas. Tedaj se je Sultan zagnal še v cigana, da bi tako omogočil tovarišem, da rešijo Rogačo. A cigan je v zadnjem hipu izvlekel izza pasu revolver, ga naperil nanj in sprožil. Samo še en krik in Sultan je negiben obležal. Cigan pa je naperil revolver še proti otrokom in zakričal:

»Pojdite odtod, sicer streljam!«

Otroci so preplašeni pobegnili.

Zdaj je bilo še slabše: prišli so še ob zvestega čuvaja. Ko so se jim zve-

čer posušile solze, so molče prisluškovali strahotnemu ječanju gozda in niso mogli zaspati. Svojih misli pa si tudi niso upali razodeti drug drugemu, čeprav je bilo vsem eno in isto v mislih: kako bi se rešili te jame.

Čez dva dni se je Tinček toliko opogumil in se oprezno približal jasi, kjer so taborili cigani. Na svoje veliko začudenje je opazil, da je bila jasa prazna. Stikal je po bližnjem grmovju, če bi le zasledil Rogačo. Nje ni našel, pač pa Sultana, ki je z okrvavljenim gobcem ležal za pokopališkim obzidjem. Zbolelo ga je v dno srca. Sklonil se je k njemu in ga potipal. Bil je trd in mrzel. Nekaj trenutkov je stal nem ob njem, potem si ga je zadel na ramena in ga odnesel v jamo. Težak je bil in večkrat si je moral spočiti. Končno ga je le prinesel pred kolibo. To je bil žalosten trenutek za vse. Božali in tipali so ga in niso mogli verjeti, da ne bo nikoli več zalajal.

Naposled so mu izkopali jamo v gozdu nad kolibo in ga položili vanjo.

Odslej so le še životarili. —

Ko se je Slavko čez nekaj dni vračal iz šole, je na cesti, ki je držala v Ravne, dohitel Nežo. Obadva sta se presenečena spogledala.

»Kje pa živiš?« ga je Neža vprašala in se ustavila.

»Kam pa vi?« je vzkliknil Slavko in tudi obstal.

Prva je razložila Neža:

»Grem po svetu. Pri Ribičevih ne morem več ostati. Tam že gospodarji Mejaševka, čeprav prihaja v hišo le tu in tam. Njeni trije otroci pa so prišli že za stalno in ti imajo prvo besedo. Z mano so ravnali tako, kakor da bi bila prišla k hiši šele včeraj! O, kaj vse sem po Ribičkini smrti pretrpela, ker nisem hotela oditi. A kako naj grem od hiše, kjer sem preživela pol življenja in kjer ni zemlje, ki je ne bi bila s temile rokami prekopala in prerahljala? Vrh vsega pa me je Ribič hotel odpraviti brez vsega, ko vsa leta nisem dobivala drugega kakor obleko in obutev!«

Za hip je prenehala in si obrisala solzo, ki ji je polzela po licu, nato je nadaljevala:

»Končno sem odšla h gospodu župniku, oni so mi pomagali, da ne odhajam praznih rok! Zdaj grem pa k sestri, ki ima majhno kočvo v Halozah. Za silo se bom že prebila skozi ta košček življenja, ki mi je še namenjen, saj ljubi Bog me ne bo popolnoma zapustil!«

Nato ga je vprašala, kje služi. Slavko ji je priznal resnico.

»Ubogi Slavko!« je Neža ponovila vsa iz sebe. »Tudi ti si nisi zaslužil takšnega življenja. Veš kaj, pojdi z menoj! Nekako bo že šlo, ostal boš pri sestri, dokler ti ne najdem gospodarja!«

Slavka je mikalo, da bi odšel z njo, vendar je takoj zavrnil to misel, ko se je spomnil na tovariše.

»Dobro, pa še ostani nekaj dni,« je privolila Neža, »medtem vidim, kako bo pri sestri, malo povprašam tu in tam in drugi teden pridem po tebe. Hočeš?«

Slavko je pritrdil. Neža pa je nadaljevala, kakor da bi brala njegove misli.

»Saj čez zimo ne boste mogli ostati v jami. Sicer pa bi Srakica z veseljem sprejela Tinčka in Treziko, saj je reva vsa zmedena zadnji čas! Pravi, da je Trezika mrtva, zdaj hodi po vaseh in išče Tinčka, da vsaj njega otme smrti. Kar vrneta se naj k njej. Štef je priden in bo že dobil kako delo! Po tebe pa pridem jaz!«

Slavko se je zahvalil in tudi Neža je nadaljevala pot nekoliko olajšana, saj ni več mislila samo na svoje gorje, marveč, kako bi ga olajšala otroku, ki ni storil nikomur nič žalega.

Slavko je zaupal tovarišema novico o Pehti, a one o sebi si ni upal, ker se je bal, da bi ju razžalostil. Tako so odslej nosili vsak svojo veliko skrivnost in trpeli zaradi nje. Le Trezika ni vedela o tem ničesar, topo in vdan je ubogala Tinčka, najrajši pa je čepela v kotu pri ognjišču, zrla v ogenj in pestovala punčko.

Naslednji dan se je nebo zopet pooblačilo in začelo je znova deževati. A zdaj še huje kakor prej. Mlake so vidno naraščale in že je stopila voda v kolibo. Ležišče so morali dvigniti, po tleh pa nametati kamenja, da niso hodili po vodi. Tega dne je Slavko še šel v šolo, a vrnil se je premočen do kože, ker ni imel dežnika in ne debele suknje. Drugi dan je kašljal in ker je lilo še huje, ni mogel nikamor. Tudi ostali so preždeli ves dan v kolibi. Od vseh strani je kapljalo nanje, poleg tega pa jih je še dušil dim, ker niso mogli pustiti vrata odprta.

»Kaj bo, če kmalu ne poneha?« so se izpraševali z rastočo grozo.

Popoldne je jel veti še veter. Gozd je bučal kot ogromen hudournik, skozi špranje pa je pihalo, da so se zaman zavijali v svoje premočene obleke. Včasih se je koliba kar zamajala. Zdaj je še Belka postala nemirna. Veter je postajal vsak hip silovitejši.

Proti večeru je zunaj votlo zahrumelo in zahreščalo.

Otroci so prebledeli.

»Kaj je bilo?« je dahnil Slavko.

»Najbrž se je zrušil del stene,« je menil Štef, ki je že pred dnevi ogledoval stene in opazil tu in tam majhne razpoke, eno tudi tik nad kolibo.

Ko je veter nekoliko polegel, so šli pogledat, kje se je porušilo.

Zastal jim je dih, ko so videli, da se je utrgalo tik nad njihovo zimsko zalogo in jo pokopalo pod sabo.

»Zdaj smo brez vsega!« so zastokalili.

Štef je imel še upanje, da ni tako hudo in jo bodo lahko izkopali. Da bi se prepričal, je kljub dežju stekel bliže. Z grozo pa je moral ugotoviti, da bi bilo vsako izkopavanje zaman.

»Izgubljeni smo!« je zaječal, ko so spet ždeli na ležišču. Hotel je nadaljevati, pa si le ni upal.

Tinček pa je le spregovoril o tem, kar je ležalo vsem na srcu:

»Ni druge pomoči, kakor da čimprej zapustimo jamo! Jaz bi šel s Treziko nazaj k Pehti in tam počakal na

očeta in mater, saj bosta menda kmalu prišla. Štef, tebe bi pa vzel župan.«

A že mu je Štef segel v besedo:

»Ni mi treba k županu, lahko grem k Dragarju v Ravne, vzel bi me v službo! Kar se tiče Slavka...«

Končno je tudi Slavko izdal svojo skrivnost:

»Zame pa bo poskrbela Neža. Čez nekaj dni pride pome!«

»Do tega časa pa pojdeš z nama k Pehti!« je Tinček vzkliknil.

Mahoma je zavladovalo silno veselje v srcih vseh treh otrok, še Trezika je imela solzne oči, saj je slutila, da se pripravlja nekaj lepega in velikega.

»Jutri odidemo že zarana!« je zaklical Tinček ves iz sebe.

Vsi so mu pritrdili z nepopisljivo radostjo v svojih zbeganih srcih.

Začeli so se vse vprek pogovarjati, kako bo lepo, ko bodo spet prišli med ljudi, ko bodo sedeli za mizo, na kateri bo stala velika skleda krompirja in zelja, ko bodo po večerih posedali za toplo pečjo in luščili fižol, ko...

»O, kako bo lepo!« je vzkliknil Slavko. »Samo da bi hitro minila noč, bojim se, da ne bom mogel dočakati...«

»Če smo preživeli tu mesec dni, bomo še nekaj ur!« se je smejal Tinček, ki se mu je povrnila njegova dobrovoljnost. Na široko je jel razkladati, kako bodo lahko pripovedovali svojim sošolcem o čudovitem življenju v Tišem logu. O, kaj vse so medtem doživeli! V mestu, po vaseh, s cigani in celo z okostnjaki! To bodo gledali in poslušali!

Med pogovorom o novem življenju so pozabili na vihar, ki je zunaj še vedno divjal, niso slišali, kako so se lomile veje, ne čutili, kako je kapljal nanje dež. Bili so predaleč od vsega tega! Njihova srca so bila prepolna hrepenenja po topllem domu, po prijazni besedi. Ko jim besede vsled utrujenosti niso mogle z jezika, so zaspali in zasanjali o toplih sobah in belem kruhu.

Slavku se je sanjalo, da ga je gospod učitelj poklical na oder, naj de-

klamira pesem o kralju Matjažu. Slavko se je lepo poklonil in začel z vedrim glasom. Učitelj ga je pazljivo poslušal in tudi učenci ga niso motili, še glasneje je nadaljeval:

»Čuj prhanje konj, čuj orožja žvenket, med trumami gre pridušen šepet!«

Tedaj pa je zunaj nastal nemir in stalno naraščal. Slavko je povzdignil svoj glas:

»Že šum je in hrup med trumami
vstal,
kdo zrl je vihar že z gorskih skal?«

Po teh vrsticah je trušč tako naraščal, da niti sam ni mogel več razločiti svojega glasu. Učenci so se prestrašeni dvigali s sedežev. Odprla so se vrata, skoz nje je planil nenavaden človek in zakričal:

»Naj se reši, kdor se more!«

Učenci so se usuli proti vratom, Slavko pa je še vedno stal na odru, neznana sila ga je priklepala nanj. Tedaj je isti človek zaklical:

»Slavko, reši se, še je čas!«

Slavko se je pognal z odra k vratom; spet se je ustavil za hip, ker se je zbal moža, ki ga je bila sama kost in koža, glavo pa je imel prav takšno, kakršna je bila tista, s katero so prestrašili Pehto. Vsi so že bili zunaj, ko se je znova pognal naprej.

Tedaj se je zbudil. Prvi hip se je globoko oddahnil, ko je spoznal, da je le sanjal. A ko se je dodobra zavedel in slišal, kako zunaj razsaja vihar in lije kot iz škafa, ga je obšla nova groza. Sklepal je roke in glasno molil, da bi se pomirile nebeške sile. Vsaj to noč jim ljubi Bog naj da srečno preživeti, potem bo vse dobro! A neurje je še naraščalo. Vroče je molil. Med molitvijo pa so mu uha-jale misli na zelene pašnike, kjer je leta in leta pasel, na Ribičev hlev, kjer bi bilo v tem času prijetno toplo, na knjige, iz katerih se je naučil toliko lepega in novega.

Ker je zunaj čedalje bolj divjalo, je zbudil štefa; takoj potem se je zdramil še Tinček.

»Ali še ni jutro?« je presenečen vprašal.

»Noč je še, strašna noč!« je vzdihnil Slavko.

Nekaj časa so vsi trije prisluškovali neurju, potem je dejal Štef:

»Morali bomo od tod; če nam veter preobrne kolibo ali če se vdre stena nad nami, smo izgubljeni!«

Tinček je sicer menil, da veter ne more preobrtni kolibe in tudi stena nad kolibo je trdna, vendar bi pri priči pobegnili, če bi bilo vsaj malo svetlo. A bilo je tako temno, da ni bilo videti ničesar.

Tedaj je Štef zakričal:

»Voda, voda! Povodenj!«

V strahu sta tudi Tinček in Slavko občutila pod sabo moko. Potipali so z rokami in sprevideli, da je voda v kolibi narastla in je že segala do ležišča. Zdaj so zbudili še Treziko, ki je spala, kakor da ni nič hudega. Prestrašeni so se dvignili in tipaje dosegli ognjišče ter zlezli nanj.

»Morali bomo ven,« je zašepetal Štef, »v jamo teče od vseh strani, vsak čas lahko dvigne kolibo in jo zanese sredi največje mlake.«

Da, zdaj ni bilo druge rešitve! Zavili so se v suknjiče in se pritipali do vrat. A ko so jih odprli, jih je veter pognal nazaj, da so se opotekli na ležišče. Zunaj je bilo temno kot v rogu. Smrtna groza jih je obšla. Potem so še enkrat skušali do vrat. Z vsemi močmi so se morali držati zanje, da jih ni spet vrglo nazaj.

»Kod naj gremo?« je zaklical Tinček.

»Kar naravnost!« je zavpil Štef.

»Ne, tam so mlake, če zabredemo vanje, utonemo!« je odvrnil Tinček.

»Pa tukaj zadaj!«

»Tu ne moremo splezati po navpični steni!«

»Kod pa?«

»Pojdimo, samo da ne bo prepozno, meni se je sanjalo!«

»Prižgimo smolnike!« je velel Tinček.

Planili so k ognjišču ter poiskali smolnike in vžigalnik. A v vetru jih niso dolgo mogli prižgati. Končno je le eden vzplamenel.

Tedaj pa je zunaj strašno zahrumelo.

»Bežimo!« je zaklical Tinček.
»Drevje se podira!«

Vrgli so se na plano. Vsak v svojo smer. Tinček je sprva vlekkel za sabo Treziko, ko pa je tik nad sabo zaslišal oglušujoč trušč, jo je nevede izpustil, padel v mlako, se potegnil iz nje in stekel dalje. V tistem hipu pa je zahreščalo za njim, kakor bi se podiral gozd. Obstal je šele na robu jame. Tema je bila neprodorna in lilo je kot iz škafa. Spomnil se je na Treziko in tovariše. Jel je kričati:

»Trezika! Štef! Slavko! Trezika! Slavko! Štef! Kje ste? Kje?«

V viharju se je njegov glas izgubil brez sledu. Komaj, da ga je slišal sam. Še je kričal, toda zaman. Le gozd mu je odgovarjal s svojim oglušujočim bučanjem.

Brez premisleka je planil v smeri proti

kolibi. Čez nekaj korakov je zašel v mlako; ko je hotel iz nje je še globlje zabredel vanjo. Do pasu je bil v vodi, oblił ga je mrtvaški pot. Napel je vse sile, da bi se rešil. Končno se mu je le posrečilo, da je pribredel na plitvo. Oprezno je nadaljeval pot. Skušal se je domisliti, kje prav za prav je, a kraj mu je bil tako neznan, kakor da še nikoli ni tod hodil. Neprestano pa je klical Treziko in tovariša. Naposled je le zaslišal človeški glas. Pognal se je proti njemu. Otikal je nekoga.

»Trezika, si ti?« je zakričal ves iz sebe in stisnil neznano roko k sebi.

»Jaz sem! Štef!« se je glasil odgovor.

»Kje sta pa Trezika in Slavko?«

»Ne vem! Komaj sem se rešil sam! Pojdiva ju iskat! Daj mi roko! Pojdiva drug za drugim. Počasi!«

Tako sta se približala mestu, kamor so se zrušile tri smreke.

»Zdi se mi, da slišim glasove!« je zaklical Tinček.

Napeto sta prisluhnila. A čuti je bilo le zavijanje vetra in padanje dežja. Pač, čez trenutek sta zaslišala nenavaden glas.

»Čuješ?«

»Trezika, Slavko, kje sta?«

Spet glas! Ugibala sta, odkod prihaja. Potem sta stopala ob ležeči smreki dalje. Že je bil glas razločnejši.

»Slavko, si ti?« je zakričal Štef.

»Pomagajte, pomagajte! Tinček! Štef!« se je zdaj oglasilo iz teme.

»Kje si?«

»Tu v mlaki, ne morem ven!«

Čez nekoliko korakov sta mogla določiti, kje se Slavko nahaja. Počasi sta se mu bližala. A voda je bila vedno globlja. Že jima je segala preko pasu.

»Tinček, ne morem dalje!« je zaprosil Štef, ki ni znal plavati.

Tinček pa je bredel dalje. Mraza ni čutil, tudi strahu ne. Mislil je le na Slavka, ki mu mora za vsako ceno pomagati. Voda mu je ponekod že segla do vratu. Slavkov glas je postal slabotnejši.

»Pomagaj, Tinček, pomagaj! Voda me bo zalila! Pomagaj!«

S poslednjimi močmi je priplaval do Slavka, ki se je še komaj držal na vodi. Zgrabil ga je za suknjič in skušal plavati z njim nazaj. A Slavko je že tonil, bil je brez moči in še njega vlekkel pod vodo, čeprav je Tinček tolkel z rokami kot brezumen okoli sebe. Zdelo se mu je, da se niti ne premakne z mesta. S poslednjimi močmi je zavpil:

»Štef, daj palico, hlod! Pomagaj!«

Moči so mu že pojemale, ko je začutil v desnici palico, ki mu jo je Štef pomolel. Krčevito se je je oprijel. Že je začutil tla pod seboj. Končno je le prišel na suho in potegnil Slavka za seboj. S Štefom sta ga položila na zemljo, nobenega glasu ni dal od sebe.

»Poslušaj, če še diha!«

Štef je pritisnil uho na prsi.

»Srce še bije!«

»Voda ga je zalila! Najprej vodo ven, potem pa umetno dihanje!« je ponavljal Tinček kot iz uma nauk, ki se ga je naučil v šoli.

Ko mu je voda iztekla, sta ga položila spet na zemljo in začela z umetnim dihanjem. Jel je kmalu dihati. Rešitelja sta se vzradostila.

»Ni še prepozno! Rešen je!«

Zdaj se je Tinček spet spomnil na Treziko. Mrzel pot ga je oblil.

»Kje pa je Trezika?«

A tudi Slavko ni nič vedel o njej. Sploh se ni ničesar zavedal. Tinček je stekel proti kolibi.

V tem se je bil vihar nekoliko polegel, tudi je postalo za toliko svetleje, da je bilo mogoče dojeti obrise gozda, mlak in podrtih smrek. Tinček se je splazil do kolibe. Groza! Bila je prevrnjena in porušena; dve debeli smreki sta ležali na njej. O Treziki

ni bilo ne duha ne sluha. Splezal je na ležeče smreke, če ni mogoče pod njimi. Tudi tu je ni bilo videti. Že ga je vzradostila misel, da se je najbrž rešila v gozd. Toda kaj je tam med vrhovi? Z grozno slutnjo se je približal temni gmoti.

Dà, bila je ona!

Stresel jo je na vso moč in zavpil:

»Trezika! Trezika!«

A ni se ne oglasila ne zganila.

Položil ji je roko na prsi; a nič ni bilo čutiti. Pritisnil je nanje še lice. Tedaj je zaslišal slaboten udarec. Od veselja je zaklical:

»Še živi! Štef, pridi! Še je živa!«

Prišel je Štef in odnesla sta jo k Slavku, h kateremu je medtem prišla tudi Belka.

»Zdaj pa takoj v vas!«

Slavko se je trudoma dvignil in ječe stopal za Tinčkom in Štefom, ki sta nosila nezavestno Treziko. Slo je zelo počasi. Zdaj pa zdaj so se spotaknili na korenini ali zašli v goščo. Premočeni so bili do zadnje niti. Zunanaj gozda je bilo svetleje, a deževalo je huje. Slavko je vedno bolj pešal, slednjič se je zgrudil. Ker sta tudi Tinček in Štef bila na koncu svojih moči, sta odnesla Treziko v bližnji kozolec, kamor sta spravila tudi Slavka, nato pa je Tinček stekel v vas po pomoč.

SE NADALJUJE

Jan Plestenjak

SIROMAKOVA VELIKA NOČ

*Vsa okna so prazna in bleda,
na mizi reži se votla skleda,
pri peči mati ždi,
v naročju njenem sin kriči,
v kotu na križu — Krist visi.*

France Bevk

MOJ PRVI UČITELJ

Kar takoj povem: to, kar vam bom pripovedoval, ni nikaka zgodba, niti vesela niti žalostna. A prosim vas kljub temu, da preberete do konca.

Od tedaj, ko sem še bos letal po svetu, je preteklo že mnogo let. Marsikaj tega, kar sem takrat videl in doživel, sem že pozabil. Le enega ne: prve šole in prvega učitelja. Posebno ne svojega prvega učitelja, ki se je imenoval Peter Julij.

Nekateri otroci se menda boje šole. Jaz se je nisem bal, četudi so me včasih strašili z njo. Ne doma, Bog varuj! Pač pa sosedov hlapec, tisti, ki je imel lase črne kot vran in lisjaške oči. Ta nam je slikal same strahove. Pred birmo je trdil, da škof vsakemu birmancu prisloni trdo klofuto na lice. Saj sami veste, da to ni res. Tega, kar je trdil o šoli, pa ni mogoče niti ponoviti.

»Ali učitelj res tepe?« sem potem vprašal doma.

»Kaj še!« je rekla babica. »Kdo ti je pa to natvezil?«

»Ali je res treba klečati na ajdi?«

»Ta je lepa! Ako boš priden, se ti ničesar ni treba bati. Ali misliš biti poreden?«

Ne, tega ne. Hlapcu nisem vsega verjel, a tudi babici ne popolnoma. Kdo ve? Tih kot ovčica, skoraj brez diha sem prvi dan sedel v šoli.

Učitelj Peter Julij je bil še mlad in zelo visok, da je z glavo skoraj segel do stropa. Z rokami na hrbtu je hodil med klopmi. Le poredko je sedel za mizo. Iz sinjih oči mu je sijala dobrotta. Glas mu je bil mehek, prizanesljiv. Zgoditi se je moralo prav kaj posebnega, da je zakričal. A da je prišlo do tepežke, se je moralo zgoditi že pravo hudodelstvo.

Sosedov hlapec ni čisto lagal, četudi je hudo pretiraval. V šoli smo imeli

tudi palico. Dve pedi dolga, že vsa uglajena leskovka je ležala na mizi. Ponajveč je bila le za strašilo. Včasih pa je tudi zapela.

Palica bi bila lahko prav boleča. Toda v rokah učitelja Petra Julija ni bila prehudo orodje. Kaznjenca je zgrabil z levico za konce prstov, v desnico pa je vzel leskovko. Samo z njenim končkom ga je rahlo tepel po dlani, kakor da bi kokoš pikala zrnje: pik, pik, pik...

Mene taka kazen nikoli ni zadela. Ne vem, ali sem bil tako priden, ali pa mi je bil učitelj tako prizanesljiv. Tisti, ki so bili kdaj tepeni, so trdili, da jih nič ne boli. Vendar pa so med tepežko živo zardevali in se pačili, a to ni bilo zaradi bolečine. Le sramovanje jim je poganjalo kri v lica. Biti kaznovan pred vsemi, to le ni bilo tako nič.

Sicer se iz tistih dni spominjam le malo podrobnosti... Na mizi je ležala velika knjiga z mnogimi pisanimi podobami. Rad sem jo pregledoval pred poukom. Učitelj je kdaj pa kdaj za najlepše napisano nalogo obljubil podobico. Nekoč sem jokal, ker nisem prejel »odlikovanja«. Kakor vidite, sem bil častihlepen. Za lepo pisavo bi morda še danes ne dobil podobice. Druga pa je bila, ako se je bilo česa treba naučiti na pamet.

Nekateri učenci imajo navado, da pozneje slabo govore o svojih učiteljih. To ni lepo. Kakor da bi kdo slabo govoril o svojem očetu ali materi. In naj je o Petru Juliju rekel kdo, kar je hotel, je moral priznati, da je bil dober. Dobrota pa je kot blag vonj pomladnega cvetja. Človek pozabi marsikaj, a nje ne pozabi. Zaradi nje tudi jaz svojega učitelja nisem pozabil.

Niti tedaj, ko se dolgo vrsto let niswa srečala. Ves ta čas sem pogosto mislil nanj. Bog ve, kje je? Kje živi? Pred leti sem ga zopet srečal v Gorici. Postaral se je bil. Pa saj tudi jaz nisem bil več tisti zeleni pobič kot nekdanj.

Pogledal me je s sinjimi, vprašujočimi očmi in mi dal roko.

»Kako ti gre, Franček?« me je vprašal.

Presneto! Prav tako me je imenoval kot takrat, ko sem še sedel v šolskih klopeh. Frrranček! R je pritisnil kakor zmeraj, da je bilo veselje. Kakor da sem še vedno njegov učenček. Bilo mi je toplo ob srcu.

Bog ve, ali se je še spominjal, da sem nekoč jokal zaradi podobice? Morda. Pa tega menda ni pozabil, kako sem požiral knjige iz šolske knjižnice. Ko je teh primanjalo, mi je posojal svoje. Iz njegovih rok sem prvič dobil Rutarjevo »Zgodovino Tolminskega«. Zdelo se mi je čudovito lepo, ko sem v knjigi bral o na-

ših krajih in vaseh. In učitelj je osebno poznal Simona Rutarja. Pripovedoval mi je o njem. Ko je bil še dijak, ga je o počitnicah spremljal po Tolminskem. In ni pozabil, da mu je bil rekel za slovo: »Boga se boj in gvanť šparaj!«

Ko sem ga srečal nekoč pred meseci, se mi je zazdel hudo postaran in upalih lic. Oči so mu bile nekam izmučene, žalostne. Bil je bolan. A ni govoril o svoji bolezni. Bolj molčeč kot po navadi mi je kmalu dal roko.

»Zbogom, Franček!«

Potem ga nisem več videl.

Zdaj leži v Tolminu, ob Soči, med temnozelenimi gorami. Goriške ulice se mi zdijo prazne.

Joža Seligo

VELIKONOČNA

Nad góre je vzplavala zarja,
prinesla je sonca pozdrav,
oznanjujoč pesem veselo:
Gospod je vstal!

Iz dalj so šumeli gozdovi,
njih glas je šel preko dobrav,
prepevajoč pesem pomladno:
Gospod je vstal!

A v duši bil mrak je in zima,
in pesem kot v snu iz daljav
donela je tiho, proseče:
Gospod je vstal!

Pretrgan zdaj mrak je in v soncu
izginil pogled je sanjav,
zapel in verjel sem resnico:
Gospod je vstal!

Mara J. Tavčar

KO STROJI MOLČE...

Po cesti gresta dva moža,
oba globoko sklonjena,
vsa vase sta pogreznjena
in močno žalostna.

Roké po delu kličejo,
družina v bedi vsa živi,
pri nji vasuje glad in mraz
in solzne so oči.

Otroci kruha stradajo,
v tovarni stroji vsi molče,
roke jih dela prosijo,
zaman, železno je srce.

France Novšak

ZGODBA IZ RAJA

Oj, temu mora biti že davno, kar je živela na svetu tiha deklica Sreča. Koliko tisočletij je minilo od tedaj, vam ne pove noben učenjak, kajti so se vse te knjige o tem izgubile. Samo to vemo, da je živela in da je morala zapustiti zemljo radi hudobnih ljudi.

Zaradi hudobnih ljudi, vam pravim. Prepodili so jo iz raja, kjer so živeli naši prastarši.

Saj veste, kako jim je bilo ime. Adam in Eva. To so zelo stara imena, najstarejša v pratiki. In to morate tudi vedeti, da je bilo tedaj še zelo malo ljudi na svetu. Le Adam in Eva in prav za prav še nikogar drugega.

Bog pa je, kakor veste, nad oblaki. Oblaki so visoko, a raj je bil na naši zemlji. Bog je imel tedaj veliko veselje zaradi Adama in Eve. Bila sta poslušna, zato ju je hotel nagraditi.

Res se neki dan pokaže Bog v oblakih. Imel je krasno belo brado, zlat plašč, diamantne copate, vse, kakor se spodobi za gospodarja nebes in zemlje. Zaklical je z gromkim glasom:

»Adam in Eva, ker sta vredna moja služabnika, vama podarim otroka.«

V božjem naročju se je prikazalo prvo človeško detece, majceno in sladko, kakor so še danes majhni otroci. Bog vzame otroka in ga izpusti na zemljo.

Oblaki pa so visoko in Eva je od strahu zakričala, ker je mislila, da se bo dete ubilo, ko bo padlo na tla. Hitro razprostre svoj predpasnik in še zadnji trenutek ujame otroka vanj.

Ko je Eva poljubljala drobno bitje, pa je Bog zaklical z nebes:

»Eva, Eva, zakaj si to storila? Ali nisi zaupala vame?«

Naša pramati ni vedela odgovora.

»Ker nisi verovala vame, naj tvoji otroci in otrok otroci in ves rod človeški vnaprej ne shodi leto dni!«

Tako se je tudi zgodilo.

In še danes je tako.

Noben otrok ne hodi takoj, ko pride na svet. A mnogo jih je, ki ne znajo nikdar hoditi po pravi poti, otroci moji!

Oj, mnogi, premnogi ne znajo hoditi prav niti pozneje, ko imajo krepke noge. Mnogi padajo, čeprav bi jim ne bilo treba.

In če koga od teh vidite, kajne, da mu boste pomagali na noge, otroci moji?

Hitro, hitro, da ne bo prepozno!

Pastiškini

PESEM O ZAJČKU

Pohitite, otročiči!
Že poganjajo grmiči;
pod grmiči gnezda z jajčki,
a v grmičih dobri zajčki.

Zajček o veliki noči
iz grmiča v polje skoči,
včasih tudi na dvorišče,
da za zob si kaj poišče.

Pa ne mara brez plačila;
po koteh pusti darila:
pomaranče, barve, knjige
ali sladke, suhe fige.

Otročiči, pohitite!
Morda v kotih kaj dobite.
A darovi bodo vidni,
samo če ste bili — pridni.

Georgij Rajčev

BOG — OVČJI PASTIR

Iz bolgarščine prevedla Kat. Spur
in Št. Atanasov.

Ilustriral Penčo Georgijev

Neki ovčar je pasel čredo ovac in brezskrbno piskal na piščalko. Ko je tako sviral, je nenadoma ugledal grbavega starčka, ki je stopil iz gozda in šel proti njemu. Bil je tako slab, da je komaj hodil.

Ovčar mu je šel naproti. Podprl ga je z rokami in ga položil na tla, da bi se spočil. Ponudil mu je kruha in sira.

Starec je sedel in vzel hrano. Ko se je okrepcal, je rekel:

»Daj mi malo vodice, sinko! Žejem sem!«

»Nimam vode, dedek, glej, vrč je prazen.«

»Pojdi jo iskat, sinko!« je prosil starček.

»Ne morem, dedek,« je odvrnil pastir. »Daleč je do studenca, ovac pa ne smem pustiti samih. Mnogo volkov je tod okoli. Vsak dan mi raztrgajo kako ovco.«

»Pojdi, ovce pa bom jaz čuval!«

»Kako jih boš čuval ti, ko si tako star? Nimaš palice, svoje pa ti ne morem pustiti. Nemara tudi jaz srečam volkove...«

»Nič zato, sinko. Daj mi piščalko. Z njo bom čuval ovce.«

Ovčar je imel dobro srce. Dal je starčku piščalko, sam pa je šel iskat bistre vode.

Starec je sedel k čredi in čakal pastirja.

Ni trajalo dolgo in že je planil iz gozda volk. Pograbil je najdebelejšega ovna in se z njim spustil v beg. Starček se je tedaj napravil nevidnega. Volk je skočil mimo njega, ne da bi ga bil videl, in starček ga je udaril s piščalko po vratu. Namah je okamenel volku vrat. Izpustil je ovna in zbežal. Starec se je sklonil. Pobral je nekaj belih in črnih kamnov in jih vrgel za volkom.

Naenkrat so se kamni spremenili v hude ovčarske pse. Ti so ulovili volka in ga raztrgali. Potlej so se vrnili k starcu in mu legli k nogam.

Takrat se je vrnil ovčar z vodo. Že od daleč je videl, da se čreda mirno pase, kraj gozda pa leži raztrgan volk. Ugledal je tudi kodrodlake živali, ki so ležale kraj starca. Še nikoli ni videl takih živali. Ko so živali ugledale pastirja, so mu stekle naproti. Veselo so mu začele oblizovati roke. Ovčar se je zelo čudil, toda ničesar ni upal reči.

Ponudil je starcu poln vrč vode. Starček je pil, se nato razkadil kakor dim in izginil.

In pastir je spoznal, da je bil starček sam Bog.

Od tistega dne imajo volkovi kakor les trd vrat. Na zemlji pa so se rodili psi: beli in črni, veliki in majhni — kakršni so pač bili kamni, ki jih je bil Bog vrgel za volkom.

Georgij Rajčev

TREPETLIKA

Iz bolgarščine prevedla Kat. Spur
in Št. Atanasov.

Ilustriral Penčo Georgijev

Kristus je dva dni umiral na križu.

Okoli križanih so se gnetli ljudje in jih gledali. Rimski vojaki so se norčevali iz nesrečnežev. Pod križem je sedela Mati božja. Naslonila je glavo na Kristusov križ, ga objemala in prelivala vroče solze.

Jezus jo je s križa nemo gledal.

Ustnice so mu gorele od žeje, njegove oči pa so bile polne žalosti.

»Vode!« je dahnil.

Tedaj se mu je približal vojak. Namočil je gobo v kis, jo nabodel na sulico in jo ponudil mučencu.

»Pij, car Judov!« se je zasmeljal.

Jezus je mislil, da mu v resnici dajejo vode in je odprl usta. Kis mu je še bolj ožgal suhe ustnice.

»Končano!« je zašepetal, nagnil glavo in tiho izdihnil.

Za hip se je nebo stemnilo. Zemlja se je stresla. Zavesa v Davidovem templju se je raztrgala.

Ljudje in vojaki so se razbežali.

Pod križem je ostala samo Jezusova mati. Tam so jo zvečer našli Kristusovi učenci in prijatelji. Jezusa so sneli s križa in ga odnesli v vrt Jožefa iz Arimateje.

Po pogrebu so se vsi pobešenih glav razšli. Tudi Jezusova mati je odšla.

Bilo je toplo pomladansko jutro. Toda ptičke niso prepevale kakor po navadi. Lilije in tulipani so pobešali cvetove. Bele lilije so prenehale dihati. Čebele niso brenčale, metuljčki niso veselo letali proti nebu. Ves svet je umolknil in žaloval radi Jezusove smrti.

Le mlada trepetlika na svojem dolgem stebelcu ni marala ničesar vedeti. Ponoči so ji zrasli žametni lističi z dolgimi peclji. Vsa pijana od veselja se je igrala z njimi.

Po poti, ki je peljala mimo trepetlike, je prišla Mati božja. Hodila je s sklonjeno glavo. Iz oči so ji padale solze. Vse okoli nje se je zaustavljalo, umolknilo. Samo trepetlika se ni pomirila. Ko jo je videla češnja, se je nagnila k njej in ji zašepetala:

»Bodi mirna, sestra, ali ne vidiš, da prihaja žalostna Mati božja?«

»Eh, kaj me to briga!«

Marija jo je slišala. Dvignila je glavo in videla, kako ji od veselja trepetajo listki, in še huje ji je postalo pri srcu. Toda ničesar ni rekla.

Trepetliko je zbolelo v dno duše. Zbala se je; razumela je Marijino bolečino. Od žalosti so ji vztrepetali vsi listki in ji še danes trepetajo in se ne morejo umiriti. Trepetlika nima miru ne podnevi ne ponoči. Še takrat ne, ko se veter vleže k počitku in spi vse drevje. In zato se tudi imenuje trepetlika.

Pavel Hunaver

ROJENICE

Ilustriral Ilonka Smrekar

Polnoč je odbila s stolpov ljubljanskih cerkva. Svečnica l. 1758. je minila. Gostje so zapuščali krčme in se vračali domov. Tako so se odprla tudi vrata krčme, kjer so počivali in prenočevali prevozniki hrvaškega vina. Luč je planila iz zakajene sobe v temno noč ozke ulice.

»Lahko noč, Juri!« so klicali zadnji možje ob težkih mizah odhajajočemu. »Pozen si! Menda te ne bo strah vzeti!«

»Lahko noč, možje! Haha! Strah je znotraj votel, zunaj ga pa nič ni!« je zaklical še nazaj in stopil na ulico.

Polhovko je globoko potisnil čez ušesa in kožuh mu je dobro del, saj je škripalo pod nogami od mraza.

»Pa je res pozno!« je zamrmral v sebe, ko je slišal glas mestnega čuvaja, ki je klical po ulicah z dolgočasnim glasom, da je polnoč odbila in da naj bodo ljudje previdni z ognjem. Nato pa se je zopet zatopil v spomine. S svojimi nekdanjimi tovariši se je še ravnokar pomenkoval o minulih dneh. Mlad in krepak je prevažal iz daljne Hrvaške vino, prekupčeval s prašiči in na belih cestah preživel velik del svojega življenja, mnogo veselih, a tudi težkih dni. Marsikaj je doživel in marsikaj bo imel pripovedovati svojim vnukom. Sedaj pa so prišla stara leta in čas je, da je sedel za peč. Sin Jože se mu je oženil in vse kaže, da bo jesen njegovega življenja kar prijetno minila.

Take in enake misli so rojile staremu možu po glavi in niti zavedal se ni, kdaj je pustil Ljubljano za seboj in je stal pred cerkvijo svetega Jerneja v Spodnji šiški. Par nizkih, s slamo kritih hišic se je stiskalo okoli nje, kakor da bi iskale zavetja pri mogočnem svetniku. Nobeno okence ni bilo več razsvetljeno. Vse je mirno spalo.

Pri cerkvi je zapustil cesarsko cesto, po kateri je tolikokrat vozil vino na Gorenjsko in na Koroško. Kar težko mu je postalo pri srcu, staremu prevozniku, ko je na vrhu klanca za vasico še enkrat postal in se ozrl proti Gorenjski. Izza Menine planine je vstajal zadnji krajec. Skrivnostno je molčala vsa priroda in kakor da ne bi bili z zemljo v stiku, so v mesečini tiho svetili beli vrhovi Kamniških planin in gorenjski velikani. Zasopljen se je naslonil na deblo smreke in zrl v mirno, mrzlo noč. Nato pa je stisnil svojo gorjačo ter jo je ubral proti Jami v Zgornji šiški.

»Spet ne bo sonca čez dan,« je zagodrnjal, ko je opazil, da se prosojne

meglíce dvigajo iz tal. Vile so se v čudovitih vijugah, se družile in razkrajale, objemale in spajale v neizmerno fin in nežen pajčolan, ki je začel neslišno zagrinjati pokrajino. Mesec je komaj še poseval skozi to skrivnostno odejo in le v nežnih obrisih oddaleč pokazal samotnemu potniku, ki je postajal truden in zaspan, njegov in njegovega sina dom. Temni gozd po hribu nad hišico, trate in polja na drugi strani. Danes je to mično domačijo objemala mehka prosojna meglica. Zdaj se je zgostila, zdaj zopet zredčila, da so jo poljubljali nežni žarki meseca.

Ko je stari Jurij zagledal dom, je obstal in vzdihnil: »Kako lepo je tu!«

Menjajoče se sence in meglica trudnim očem niso dovolili, da bi videl v enem oknu rahel odsev nočne svetilke. Naslonil se je na deblo bližnjega drevesa in strmel v lepo sliko.

Pa kaj je to? Od gozda sem se privije nova meglica. Gosti se in vije v prečudnih oblikah na trati pod lipo pred hišo. Še druga in tretja meglica priplavata. Nežno se vijejo, vzpenjajo, padajo, objemajo in — in prekrasne žene, vse ovite v najnežnejše pajčolane, stoje tam.

»Lepa noč!«

»Srečna noč!«

»Blagoslovljena noč!« — kakor rahel dih zaveje iz ust pozdrav žena.

»Srečni dom, ki se mu je rodil tak sin!« dahne prva.

»Srečna vas, ki ga bo štela med svoje može!« de druga.

»Blagor narodu, kajti v njem je dobil svojega prvega pesnika!« reče tretja.

»Kaj vidiš, sestra, v bodočnosti?« se sliši glas iz valujočih megel.

»Dečka vidim! Glejte ga! Mati mu ovija toplo ruto okoli vratu. Že hiti, kar ga neso noge, k tovarišem na luže. Drsa se, pada, smeje se, srečen je in vesel. O, blažena mladost!«

»Glejta, glejta, sestra, v daljno bodočnost!« tiho vzklika druga. »Z dedom sedita na šišenskem hribu. Svet je pred njima odprt. O širni domovini

mu govori ded, o Slovencih, ki so se tam za planinami, in o onih tam pod Triglavom in tistih tam doli za Krasom ob Jadranskem morju. »Dedek! Kako lepo je pri nas!« vzklika deček, ko zre na gorenjske snežnike, ki se dvigujejo nad pisanimi polji.«

»Odpri se, bodočnost, odpri!« tiho ukazuje tretja. »V šole hodi mladi Balant in vse ga ima rado. Učenost kar požira, a k srcu mu je najbolj prirastel materin jezik, ljudska govorica in pesmi, ki jih sliši na vasi.«

Rojenice utihnejo in prisluhnejo. »Slišita, sestra, glas iz bodočnosti?« zašepeče ena, »ki komaj, komaj zaznavno doni:

... Od straže hrvaške gor sonce mi pride, v vinograde laške popoldne zaide ...

Slovensko se glasi pesem za pesmijo — prvi slovenski pesnik jih poje. Na laž je postavljena trditev, da ta jezik ni za pesmi.«

»Kaj vidita dalje, sestra?«

»Na zidovih blejskega gradu stoji. Duhovnik je postal. Frančiškan je bil. Baron Žiga Zois stoji pri njem. Ozirata se po prekrasnih gorah, ki se dvigajo v vencu okoli divnega jezera. O domovini govorita, o slovenskem

narodu in jeziku. Kako toplo jima je pri srcu sredi rajsko lepe domovine!«

»Toda, sestri, jaz vidim dalje! Jaz vidim kri!« vzklika ena. »Glejta, tam daleč na zapadu v Franciji je vse v plamenih! Ljudstvo je pregnalo tirane! Svoboda! Bratstvo! Enakost! kliče narod, da se sliši po vsem svetu!«

»Toda kje je naš varovanec?« še pečejo sestre. »O, že ga vidimo! Tudi on sliši glasove iz vstajajoče Francije in hrepeni po vstajenju svojega naroda. — Toda glejte, sedaj pase duše gori na Gorjušah, visoko nad divnim Bohinjem! — O, ali vidite! To vam je junak! Samoten in silen se dviga Triglav iz globokih dolin, a naš pesnik, naš Valentin Vodnik, pleza čez silne prepade na visoki vrh in poje:

„Pod velikim tukaj Bogom
breztelesen bit' želim,
čiste sape sred' med krogom,
menim, da že v neb' živim.“

Globoko se sklanjajo rojenice in srepro zro v bodočnost. Druga drugo dopolnjujejo:

»V Ljubljano je šel, da bo svojemu narodu več koristil. Praticko mu piše in druge knjige pripravlja, da bo Slovenec iz slovenskih knjig učenost zajemal. — Pa krvave vihre divjajo okoli lepe Slovenije. Tujei, strahopetci in tirani beže! Mali vojskovodja Napoleon jih goni s svojimi zmagovitimi armadami. A kje je Vodnik v tej zmedi? O, ostal je pri narodu, med šolsko mladino je šel, ker slovensko mladino ima najrajši.«

»O, ta neumorni mož!« vzklika ena. »Ali vidita, česa se je lotil?«

»Da! Da! Razločno vidiva! V rokah drži ‚Ljubljanske novice‘! Prvi slovenski časopis je to, ki ga sam sestavlja in piše, da poroča svojemu narodu, kaj je novega po svetu in ga po njem poučuje, vzbuja zanimanje za slovenski jezik, poroča o vojnih dogodkih, uči kmeta in vse zabava s smešnimi in resnimi povestmi. Ne ponedevi ne ponoči si ne da miru!«

»Toda, ali vidita sedaj, kaj je storil, sestri?« vprašuje iznova.

Zastreta oči in se zazreta v skrivnostno bodočnost, nato pa resno izpregovorita:

»Dosegel je svoj višek. Če bi sedaj umrl, bi vendar v svojem narodu večno živel, kajti svoje pesmi je zbral in jih podaril Slovincem. Prve prave slovenske pesmi so to. O, kako lepo zvone, kako globoko segajo ljudstvu v srce. Njegov prijatelj baron žiga Cojz ga od navdušenja objema!«

»Hu! A kaj je to? Strašna vojna je zopet zalila Evropo s krvjo! Kaj bo prinesla ubogemu slovenskemu narodu? Glejmo, sestri, glejmo!« vzklikajo žene in zro v daljo.

»Odkriva se zastor bodočnosti. Sam Napoleon je prišel med Slovence! Odrešil jih je tlake! Narodnemu jeziku odkazal prvo mesto! O, velika čast! Vodnik razglašča v slovenskem jeziku Napoleonove ukaze, širi francoski jezik, je ravnatelj gimnazije in celo nadzornik! Vsa Slovenija ga poslušča:

Napoleon reče:
Ilirija, vstan'!
Vstaja, izdiha:
Kdo kliče na dan?

Vodnik je srečen! V soncu svobode se preraja Ilirija, predhodnica Jugoslavije!»

Toda žene si pokrijejo obraze, kajti črne sence gredo preko bodočnosti. Žalostna izpregovori ena:

»Ne moremo izpreminjati resnice. Napoleon premagan! Tirani so prišli nazaj in ljudstvo slovensko zopet globoko klanja glave, dela tlako — ah, mnogi se celo sramujejo govoriti svoj materinski jezik!«

»A kje je naš slavček, naš pevec, ko je tema padla nad domovino?« se vprašujejo in strme v bodočnost.

»O, vidimo ga! Odstavljen od tiranov, ponižan je. Tako rad bi bil vedno med mladino, pa ne sme k njej! Peče ga v srcu krivica, pa zvest je svoji pesmi:

„Za vsako povelje 'mam židano voljo' in piše in dela za svoj narod od zore do mraka!«

Zdajci se zgrudijo na kolena in tiho šepetajo:

»Dokončal je. Umrl je. Prijatelji in tovariši, slovenski narod se hodi poslavljat od svojega pesnika in žalosten ga spremlja na pokopališče.«

Potrte žene vstanejo in se še enkrat zazro v bodočnost. Veselje zopet zažari na njihovih krasnih obrazih in vzklikajo:

»Sestre, sestre! Njegovo delo je rodilo stoteren sad! Njegova lastna oporoka se uresničuje:

„En narod poganja, preroben, ves nov!“

Stotine šol nastaja! Tisoči in tisoči njegovih mladih rojakov zahajajo vanje in povsod se vžigajo ob njegovih pesmih navdušena, požrtvovalna srca. Kaj tudi ne! Saj jim še iz groba in preko stoletij kliče:

„Sloven'c! Tvoja zemlja je zdrava, in pridnim nje lega najprava!“ ...

Sestre! Pozno je že! Pojdimo!« ...

Stari Jurij si mane oči. Mraz ga stresa in gleda v mehke meglice pred

svojim domom. Zdi se mu, kakor da bi nekdo iz daljave vedno tiše pel:

»Ne hčere, ne sina po njemu ne bo, dovolj je spomina, ga pesmi pojo ...«

Kar se zave in vzklikne: »Saj je luč v hiši!« in bolj teče kakor hodi proti veži. A tam ga že sreča sin Jože in mu ves srečen reče:

»Oh, oče, kako smo že skrbeli za vas! Pa samo, da ste doma. Sedaj pa veselo novico: oče, vnuka ste dobili!«

Stari Jurij mu poda desnico in mu resno odvrne:

»Jože, ne vem, kako mi je danes. Samo to rečem, naj božji blagoslov počiva nad tvojo družino. Daj sinu ime Balant. Sv. Valentin naj mu varuje zdravje in pomaga naj mu prinese pomlad svojemu narodu.«

Ginjen je Jože stiskal očetu desnico: »Oče, naj se zgodi po vašem!«

Jurij pa je sezul svoje škornje in tiho odšel v svojo čumnato. —

JUTRO NA VASI

Vse je tiho in mirno. Ljudje in živali še spijo. Le petelin ne spi. Oblastno koraka po dvorišču. Potem pa dvigne glavo in zapoje:

»Kikiriki, vstanite zaspanci vi! Sonce že visoko stoji!« Pa sonce ne stoji visoko, ampak prav malo je šele pokukalo izza hriba.

Prvi sta se putki zbudili. Pokukali sta iz kokošnjaka. In je ena zagodrnjala:

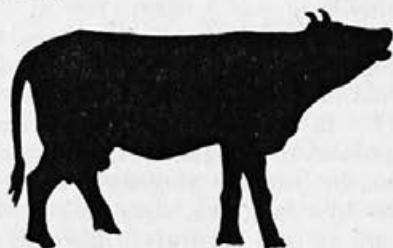
»Ko, ko, lahko je njemu navsezgodaj razgrajati. Čez dan mu ni treba nič delati!«

»Samo lenobo pase čez dan!« pristiavi še druga. »Me putke pa naj same vse delamo. Skrbimo za rod, jajčka naj nosimo in piščančkom naj zrna iščemo!«

A petelin se dela, ko da ne sliši. To ju še bolj razjezi. Strašen krik zaženeta: »Kokodek in kokodak, naj nas sliši vsak. Pri nas je siromak, ki hodi po gnoju okrog, pa misli, da je velik gospod!«

Tako močno sta vpili, da se v hlevu vse živali zhude. Vsi poslušajo, zakaj se putki kregata. Tudi trije telički prisluhnejo. In eden de:

»Kaj bi putke godrnjale, se pritoževale! Čez dan samo jedo, zvečer pa prve spat gredo. Nihče tako ne trpi kot mi! Moramo mleko dajati, na polju orati, po poti vlačiti težke vozove!«

Stara krava pogleda telička in si misli: »Kako boš oral, ko te je premalo od tal! Kako boš vlačil težke vozove, kako? So drobne še tvoje noge kot kozličkove!«

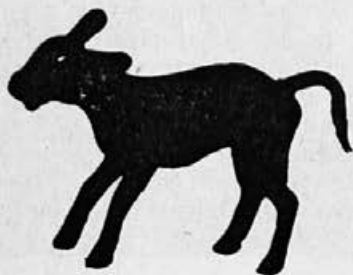

Tam pri jasliah pa stojijo štiri žrebeta. Jezi jih, da se telički bahajo. Zato rečejo:

»Kaj bi govedo ubogo, glejte nas gospodo! Kočija in kraguljčki čakajo nas. Drveli bomo skoz vas kot vihar, udar na udar bodo iskre letete. Pozimi pa sanke bodo za nami drsele.«

Star konj jih pogleda in skloni glavo: »Tudi jaz sem mislil tako, tudi meni nekoč je bilo lepo! Zdaj pa le moram garati. Zemljo moram orati, gnoj voziti na njivo, da me zvečer vse kosti bolijo.« A tega konj ni glasno povedal, ker so se mu žrebeta smilila.

Pet mladih gosk je poslušalo, kaj so živali govorile. Pa se jim je strašno neumno zdelo, da se bahajo z delom.

»Ga, ga!« zavpijejo. »Nam pa ni treba garati, samo jesti in spat. Pupamo in papamo, pa malo zagagamo. Je veselo naše delo!«

Stara gos jih je slišala in si misli: »Če bi vedele, goske male ve, da boste le do sv. Martina živele, bi ne bile tako vesele! Če bi vedele,

da morate papati in pupati zato, da boste čim bolj debele. Če bi vedele to, bi vam bilo strašno hudo. Zato vam raje ne povem, kar vem! Le veselo dalje živite, mladosti se veselite!«

V kotu hleva je pregraja. Za pregrajo stanujejo prašički. Šest jih je in vsi so kakor sodčki debeli. Pa

ne le debeli, tudi neumni! Tako neumni, da niti govoriti ne znajo. Zadolvoljno mlaskajo z rilčki in delajo: hrk, hrk! Svinja gleda prašičke. Vidi, da so veseli in brezskrbni, in premišljuje: »Ko bi vedeli pujski moji premili, kaj bo z njimi! Zaklali jih bodo, gnjat in klobase iz njih naredili!« Tega pa ni prašičkom povedala. Pa saj bi je tudi ne razumeli, ko so pa tako neumni, ti okrogli pujski.

Ne daleč od pujskov so zajčki doma. Ti so manj neumni in tudi bolj suhi. Zato pa bolj boječi. Če miška zacvili, se že prestrašijo. Zajčkov je sedem. Zelo so razvajeni. Nič ne delajo, le z ušesi strižejo in se z deteljo sladkajo. Sploh ne vedo, zakaj živijo. Tudi stara zajklja ne ve. Ve samo, da je bilo prej osem zajčkov in so enega nekam odnesli. Nikoli več ga ne bo nazaj. »Najbrž so ga pojedli!« si misli

zajklja in si skrivaj obriše s tačko solzo. A tega ne bo zajčkom nikoli povedala. Preveč so boječi. Lahko bi umrli od strahu.

Na dvorišče se je prizibala koklja Grahka. Za njo tekajo piščančki. Drobno čivkajo: ci, ci! Koklja pa debelo: ko, ko! Piščančki so rumeni kot kanarčki in okrogli kot pirhi. Vedno so pri koklji. Včasih jih je bilo devet. Potem pa je eden v mlaki utonil in jih je sedaj le osem. Piščančki so nevedni kot mali otroci. In radovedni tudi. Vse hočejo vedeti. Koklja jim vedno kaj pove. Le o bodočem življenju nikoli ničesar. Tako so še majhni in srčkani. Ko bodo večji, bodo že sami spoznali, da je življenje težko.

Na dvorišču stoji drevo. Na drevesu pa zabavlja, kriči in razgraja devet vrabcev. Vse vprek kričijo. Včasih tako močno, da se pes čuvaj proti njim zažene in zalaja: »Hov, hov!« Potem se vrabci prestrašijo in zbeže. A se vedno zopet vrnejo nazaj razgrajat. Vrabci so za pokoro na svetu. Samo škodo delajo in nagajajo. Zato pa jih tudi noben ne mara. A najbolj jih sovraži mačka. Vedno preži nanje. Posebno na one mlade, ki so najbolj predrzni. Stara vrabčeva mati ve, da je že dva pojedla. Vedno svari mladiče, a ti nič ne ubogajo.

V cerkvenem zvoniku je ura bila šest. Na dvorišče pride mati.

Pogleda po dvorišču in reče:

»Joj, vsi so že vstali, le moji otrociči mali še v posteljici spijo. Pa naj še malo poležijo! Saj nikoli več jim ne bo tako lepo. Kmalu, kmalu za delo bodo morali prijeti trdó!«

Andrej Debenak
KÜPTE LÜK...

Ilustriral Eugen Sijovic

Ko se je mračilo, mu je mati v hlev zaklicala: »Franc, čuješ Franc, hitro idi in naprosi šestanovi dve, Veseličevo Mico in Vidončevo. Sami ne bomo mogli vsega splesti. Pa ne obiraj se predolgo. Zgodaj bo treba vstati!«

Ko se je Franc vrnil, je potegnil iz kolarnice voz in namazal osi, da jih dolga pot ne bi preveč izjela. Tudi na Ličo ni pozabil. Dobro jo je nakrmil s senom in še zobaja ji je nasul. Do večerje je še nato namočil dva snopa slame. Vzel je rženo, ki je lepo dolga. Dobro jo je zmočil v koritu, položil na trato in s tukačem¹ natolkel. Nazadnje jo je še pohodil, da se pozneje pri vpletanju ne bi sekala. Ko je postala dovolj mehka, jo je obesil na brajde pred hišo.

V jeseni so ga spravljali blatnega. Pa tudi pozneje je dozorel. Da ne bi luk zgnil, so ga sušili na podstenju² in v skednju. Filipovi so ga znosili le na podstrešje in kar na podu razgrnili. Tako se jim je tudi posušil.

Zvečer so si ga nanosili v vežo. Prišle so vse naprošene in ga pomagale čistiti. Z nohti so strugale z njega posušeno blato in trebile lukovino, kolikor je samo gre. Tako so ga slekle, da je postal lepo svetel in da so se v njem videle kakor v zrcalu. Nazadnje so mu še odrezale »mostače«, le bilje so puščale zraven, ker drugače ga ne

bi mogle spletati v vence. Tako očiščenega so vsipavale v kot, kjer ga je Filipova gospodinja vpletala. Vidončeva ji je pomagala. Prebiralga je in za vsak venec izbrala po dvanajst enako debelih lukov.

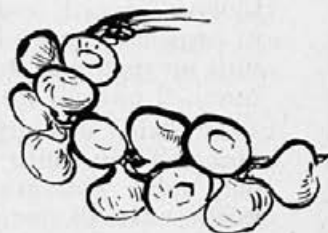
»Mati, jaz bom tudi poizkusila« in Gerčka je res začela. V roko je vzela slamo in hitro vplela prvi luk. Nato še enega pa še enega. Tako drugega za drugim in to tako dolgo, da jih je imela dvanajst na vencu. Nazadnje ga je še na koncu zavozlala s slamo in na kolenu nategnila, da so se glave bolj enakomerno razvrstile druga za drugo. Nekaj časa ga je obračala v roki, ga vzdignila in se krhko nasmejala: »Mati, glejte, kako sem spletla!«

»Če boš ti pletla, ne bo Franc na kiti nobenega luka pripeljal v Ivance.«

Morala ga je dalje čistiti!

Gospodinja in šestanovi dve so tako hitro pletle, da je do večera bilo že 20 vencev v kotu na kupu. Trebljenje jim je šlo še najhitreje od rok. Ko so to opravile, so očistile vence. Vse so pregledale, temu in onemu so nategnile slamo ali pa zasukale, da niso glave križem gledale. Odrezale so tudi vsako slamico, ki je kje štrlela iz slamnatih bilke.

Franček je medtem pripravil voz. Po podu je nastlal s slamo in sproti porazdeval vence enega zraven drugega. Nato jih je zatlačil s slamo, da se ne bi glave med vožnjo ranile.

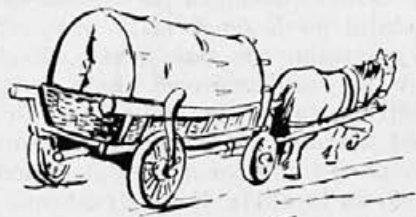

¹ tukač = leseni bat, kij.

² podstenje = prostor pod kapom hiše, nekak trotoar.

Med delom so bili glasni. Dekline so regetale kakor srake na veji, gospodinja pa je pravila o bajti, ki jo Prhlakovi stavijo. Tudi fantje so od nekod pripeli. Farunčov Tona je skočil celo po mugača,³ po Plohlnovega Tineta.

»No, ti pa zdaj le idi spat! Ob dveh boš moral iti na pot!« Franček je ubogal mater, toda bil je tako vesel, da ni mogel zaspati. Do polnoči ni zatisnil oči. Vedno je poslušal, koliko bo nabila ura. Rad bi bil, da bi že šel. Nato pa je le nekoliko zadremal, toda zopet se je hitro zbudil. Ko je prišla mati, je bil vesel, da je skočil kvišku. Takoj si je prižgal luč, se hitro oblekel in obul. Mati mu je še porinila v slamo pol kruha in nekaj drobnih lukov. Franc pa je medtem že priprigel Ličo. Ko je mati pred njo napravila križ in ji dala košček kruha za srečno pot, je Franc prijel za vajeti...

Prvič je odpeljal na hrvaške ceste.

Zavil je k Dravi, proti borlskemu mostu. Že od daleč je čul šum široke reke. Nikjer še ni bilo luči. Le mrzla noč in zvezde so tiho sijale. Od Borla se ob Dravi vije gozd Pišibica, ki se zvija daleč, daleč tja do Zavrča. Spomnil se je, da je včasih v njem nabiral bele šmarnice. Zdaj je bila tu trda tema, da je Francu postalo nekoliko tesno pri srcu. Vedno se je oziral nazaj, v hrbtu je čutil, da se nekaj spreha gor in dol. Kakor bi se vroča in mrzla voda pretakala.

Od Zavrča pa se že razprostirajo veliki sadovnjaki in vinogradi. Ker se je počasi začelo svitati, je že zagledal po vrhah eno hišo tu, drugo tam. Veči-

noma nepobeljene in porupane. Nekatere z rdečo harvo opasane. Na breg pa se ni peljal. Opri se je v ročico, kakor je to videl odrasle gospodarje. Kobila je itak imela dovolj težko in si je ponekod morala večkrat spočiti. Takrat je Franc pod zadnje kolo podložil kamen, da je zavrl voz, ki bi ga drugače strmina potegnila v grapo.

Proti Petrijancem so se prikadile megle in debele kaplje so se tako nagosto ulile, da je na mah vse preplavila voda. Z Liče je kar curljalo za palec na debelo. Moral se je ustaviti. Postavil se je pri neki hiši pod kolarnico, Ličo pa tako dolgo ribal s slamo, da je postala suha. Nato jo je dobro pokril. Vrgel ji je sena in sam je tudi pojužinal. Kos kruha in dva luka. Po stari lukarski navadi.

V vasi Strmec imajo drugače postavljene hiše. Vse so v eni vrsti. Tako so videti, kakor bi bile škatle podevane kraj ceste. Tu je Franc srečal dečka, ki je hodil po rokah. Srečal je tudi vojake. Nekateri so bili na kolesih, drugi pa na konjih. Imeli so dolge sablje.

Od tu do Varaždina je prodajal luk. Zraven Liče je vedno nosil par vencev na rokah. Klical je na vse strani: »Küpte lük ... küpte lük ... Dam ga čisto poceni!« Tu in tam so kupili, večinoma pa so rekli, da nimajo denarja. Ko se je navolil hoditi po tej vasi, je šel v drugo. Tu pa je bilo še slabše. Francu je vedno nekaj pravilo: »Nosi, nosi, da boš kaj prodal!« Hitel je, rad bi bil, da bi ga. Od hiše do hiše ga je nosil in nagovarjal ljudi. Ti pa so prestopali okrog voza,

³ mugač = harmonikaš; muge = harmonike.

prebirali vence in spraševali, koliko stane ta venec, koliko oni.

»Po dva dinarja, danes vse po dva, samo da se ga znebim.«

Tudi cigan je prišel in prosil za njega. Franc mu ga je dal venec za stonj. Je tudi človek, si je sam v sebi mislil. Tu in tam so ženske zmerjale za njim, kako je drag.

Proti Varaždinu je velika ravnina in zdaj spomladi že vse zeleni. Na gmajni se pasejo ovce, krave in konji.

Do Varaždina je z vozom šest ur dolga pot. Ko se je pripeljal iz vasi na polje, je zagledal visoke zvonike varaždinskih cerkva in mnogo, mnogo hiš. Začele so se mu bližati vedno lepše in višje. Nekatero so bile ograjene z visoko železno ograjo. Na robu mesta je tudi velika tovarna za izdelovanje obleke. Okoli pa več manjših. Zdaj so zidali še eno novo tovarno. Najprej so postavili ogrodje iz samega lesa, potem so šele začeli z zidanjem. Delavci, ki so bili zgoraj, so se Francu videli tako mali kakor otroci. Preden so Franca spustili v mesto, je moral ustaviti pri mitnici in plačati en dinar mitnine. Nato se je obračal na levo in na desno in opazoval poslopja mestne gospode. Ker je bilo še zgodaj, so mlekarji od hiše do hiše na vozičkih prevažali mleko. Eni so prihajali z nabasanimi vozovi s slamo, drugi z vozovi sena. Na trg, ki ga imenujejo Zeleni trg, so pripeljali tudi apno, staro železo. Nekateri vozovi imajo lepe konje, večinoma pa sloke. To je Franc takoj zapazil.

Dva mestna uslužbenca sta vozila deske, jih skladala in stavila mize. Na nje so razdevale kmetice vsakovrstno zelenjavo, suhi sir in vse, kar doma premorejo. Tudi cvetice, ki so lepše kot naše. Saj tako se je Francu zdelo. Radoveden je bil, koliko stane ena izmed njih. Vpraša vrtnarja. »Ja, to so pa cvetice iz Italije. Stanejo pa 40 do 50 dinarjev komad. Ja, fant!« Če pa je katera prinesla maslo, ki ni imelo svežega okusa, pa je imela kar sitnosti s posebnim tržnim uradnikom, ki pregleduje vse, kar prinesejo

na trg. Zolili⁴ niso prehudo, ker je na vsak korak stal in poslušal policaj. Ženske so vedno nekaj šepetale. Ena je vzklikala in klicala policaja. Neki mož ji je vzel mizo. Ta pa je bil prebrisan in jo je zanesel svoji ženi. Ko je prišel policaj, je zgrabil mož za stol in udaril tisto ženo, ki ga je zatožila policaju. Nekaj časa se je branil, nazadnje pa je le moral na stražnico.

Devet je bila ura, pa še ni prodal niti za en dinar. Naložil si je par vencev in šel ponujat po sosednjih hišah. Vsak ga je vprašal, po čem je in še norca so se mu delali.

Popoldan ga ni mogel mnogo prodati. Ko je imel v žepu 10 dinarjev, si je kupil zemljo. Nato je šel ponujat venec, ki je imel 12 manjših vencev. Venec debelega je prodajal po 3 do 4 dinarje. Kakor je pač prišlo. Vsaki-krat je zaračunal več, nato pa popustil za en ali dva dinarja. Ako je rekel Hrvat: »Dva dinarja stane«, mu je on gotovo presekalo besedo: »Daš za forent?« Neki Hrvat mu je celo rekel: »Če še tebe zraven, božji Štajerc!« Vsega mu je najprej preklel, nato šele kupil. Pa tudi lačen je že bil. Narezal si je luka. To je nalašč napravil pred vsemi. Hrvatom je napravil tako željo z njim, da vsi od njega kupili. In tako je zadnji venec razprodal. V kratkem času je še dobil 74 dinarjev.

Tudi med lukarji je nevoščljivost in konkurenca. Če je kdo kupil pri drugem, je bil Franc jezen, da se je le za klobukom popraskal. Takoj je začel glasno klicati: »Küpte lük... küpte lük... Čisto poceni ga dam!« Na Hrvaškem je tudi taka navada, da moraš na čast gledati. To je Franc takoj spoznal. Slišal je, da ženske ena drugi pravijo milostiva. Tudi Franc jih je začel tako ogovarjati: »Küpte

⁴ zoliti = kričati, klicati.

ga po tri; samo, da se nekaj dinarjev dobi. Milostiva, no, milostiva, küpte lük ... küpte lük ...!»

Mimo voza so hodile ženske, nekatere so nosile na trg, druge pa so nakupovale. Ena se je pri vozu ustavila in razgovarjala s policajem. Cekar je imela zvrhan sira in ni opazila, da se je postavila preblizu Liče. Policist ji je nekaj pravil, kobila pa ji je med tem iz cekarja snedla sir. Ko je žena to opazila, je začela preklinjati kobilo. Od Franca je zahtevala, da bi ji plačal sir. Franc pa je začel: »Mene nič ne briga, mene nič ne briga! Zakaj pa ste govorili tako dolgo, da vam ga je snedla. Nič ne vem, me nič ne briga!«

Žena je jezna odšla.

Franc je spoznal, da mora imeti dober jezik, kdor hoče kaj prodati. Bolj je kateri klopotal, več si je v žep naklopotal. Pa še tako je šlo težko. Saj je neka bogata gospa hotela imeti tri vence za en dinar. Franc ji je spustil na dva in pol. Pa ji je bilo predrago in ga ni vzela.

Ves dan je letal z lukom. Bil je izmučen, da so se mu kolena šibila. Vrnil se je k vozu. Liča se je medtem nakrmila. Le napajat jo je gnal četrt ure daleč. Nazaj pa jo je jahal, in sicer po drugi strani, mimo vrtiljaka. Liča se ga je ustrašila in nenadoma poskočila. Franc je padel z nje, da se je komaj pobral. Malo se je sicer namulil⁵ in četudi ga je bolelo, se je delal, kakor da se mu ni nič zgodilo. Glavno, da ga je Liča počakala onstran vrtiljaka.

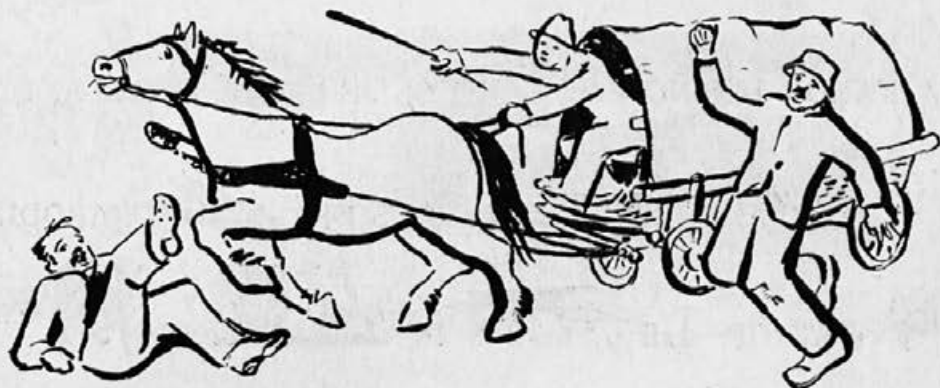
Med potjo se mu je strlo kolo. Moral si je v Križovljanah naprositi drugo. Obljubil je, da ga bo že kdo iz Muretinc vrnil, ko bo vozil luk v Vavraždin.

Med Zavrčem in Borlom je Franc od utrujenosti na vozu zadremal. Zbudil se je, ko je v gozdu nekdo prijel Ličo za žvale. Dve drugi postavi pa sta se že obesili na voz. V tem trenutku zagrabi Franc za bič in udari po Liči z narobešnjim krajem, da sta od nenadnega sunka oba skapala z voza. Tistemu, ki je stal pred vozom, pa je skočila na nogo, da je kar odletel v grabo. Do Borla je Franc tiral, da je voz le metalo z enega kraja ceste na drugega.

Komaj doma so drugi zapazili, da je brez klobuka. No, naslednji dan je prišel v šolo s prazničnim in še fazanovo pero je imel zatakajeno za njim. Tako nekoliko postrani, kakor pač imajo takšni štirinajstletni čehaki,⁶ ki se že radi postavljajo, da so veliki in korajžni. Če jo je kateri od njih imel pravico nositi, potem Franc gotovo, o katerem se še zdaj vsa šola pogovarja, kako je ušel razbojnikom in kako je tiral Ličo skozi završki gozd.

⁵ namuliti = kujav obraz napraviti, kisel obraz.

⁶ čehak = deček.

Erna Solter

PRAVLJICA O ROŽAH

Spet je prišel večer. Mala Resna leži v svoji kratki postelji in premišljuje o novem dečku Pavlu, ki je prišel na njeno dvorišče. Kaj čuden deček in razdiravec. Že ko ji je prvič podal roko, je rekel, da bi rad potrgal vse rože z njenih gredic. Kaj čuden deček je razdiravec Pavle. Resna ga v mislih sprašuje, če še ne ve, da imajo rože dušo, da se med sabo pogovarjajo, pojejo in jokajo. Da od žalosti, ker pride zima, umrjejo. Da se ob pomladi zopet rodijo. Da se k vetru priklanjajo, da hrepenijo za metulji, da

se soncu ponujajo. Da se strašno boje hudobnih rok. Da jih hudo boli, če utrgaš samo listič iz čaše! Da se velikokrat srečujejo s pogledi dobrih ljudi. Da so stanovanje kresničicam, pikapolončicam in mravljinčcem ob večerih. Kako malo ve razdiravec Pavle o rožah! Tudi tega ne ve, da rože niso rade v gumbnicah in ne v vazah in ne posušene med starimi papirji. Da so rajše v majki zemlji in poslušajo pravljice o človeških otrocih. —

Resna bi še dolgo tako premišljevala. Pa se jo je usmilila debela luna in zašepetala: »Veš, Resna, Pavle je dober fant, samo dela se hudobnega!«

»Da res? Ampak zakaj se fantje sramujejo biti dobri?« se je začudila Resna in mirno zaspala.

NOETOVA BARKA

To filmu Disneya

Ilustriral Otton Gaspari

ZAPIHAL JE IN PREMETAVAL SEM TER

TJA KAKOR LUPINO . TAKO SE JE GUGALA, DA

JE PADEL NA IN SO SE NABODLI

Z V STROP. LE IN IN

NI BILO 0. KUKALI SO SKOZI IN GLEDALI .

SPODAJ SO MOLELI , ZGORAJ PA .

TUDI JE BILO VŠEČ. S SO ŠČIPALE

 ZA REP IN VLEKLE ZA DOLGA .

ZGORAJ V JE BILO BOLJE. TAM SO IN

NJEGOVI PREPEVALI V ČAST.

JEDLI SO IN IN IN . NJIH SO KU-

HALE   ALI SPALE NA

 . TAKO SO ŽIVELI 40

 IN 40 , DOKLER JE IN

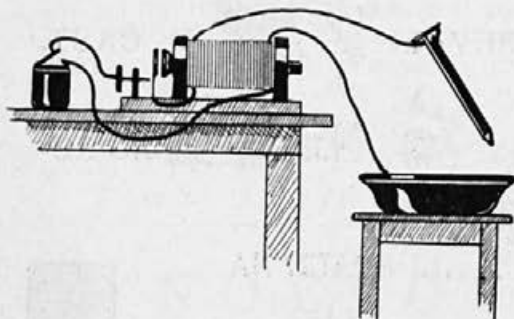
DOKLER SO ŠVIGALE NA .

ZA TRI DINARJE ELEKTRIKE

ELEKTRIKA STRESA, ZDRAVI IN UBIJA.

Če se z jezikom dotakneš odvodnih žic baterije, te speče. Električna napetost potuje po mokrem jeziku in povzroča neko skelečo bolečino. Če je baterija močnejša, občutiš to njeno dejstvo že z vlažnimi prsti. Vendar udarci, ki jih dobiš od malih baterij naravnost, niso posebno močni. Naj ti povem, kaj se mi je nekoč zgodilo.

Bil sem takrat v tvojih letih. Hodil sem še v ljudsko šolo. Bila je nedelja, lep dan. Šel sem po vasi. Iz nekega dvorišča začujem hrušč in vpitje. Stopim bliže, da vidim, kaj je. Na dvošču grupa ljudi. Stiskajo se krog mize, vpijejo in se smeji. Vsi so dobre volje. Kaj so imeli na mizi, v začetku nisem vedel. Mislil sem, da kdo pravljice pripoveduje, pa se mu smejejo.

Preril sem se skozi gručo, da vidim, čemu se tako sladko smejejo. Za mizo je sedel učitelj. Na mizi je imel pripravo, ki je še nikdar nisem videl. Priprava je bila majhna in je brnela ko čmrlj. Zraven je stala baterija za električne žepne svetilke. Od priprave, ki je brnela, sta vodili dve žici. Na eno je bila privezana žlica, na drugo pa debel žebelj. Žlica je ležala v skledi vode. Ko sem bil čisto blizu, sem opazil, da leži v vodi kovanec za

50 dinarjev. Naš sosed je držal žebelj v desni roki, z levo pa je skušal pobrati denar, ki je ležal na dnu vode.

»Daj — poberi!« ga je bodril učitelj. »Če jih izvlečeš, so tvoji.« Sosed je poskusil ponovno. Segel je po denarju — ali čim se je s prstom vode le dotaknil, je sunkovito umaknil in zavpil. Poskušali so tudi ostali. Vse zaman. Nihče ni mogel izvleči lepe nagrade. Zvedel sem, da sme vsak poskusiti. Z eno roko je treba prijeti za žebelj, z drugo pa pobrati denar, ki je ležal v vodi.

»Dajte meni!«

Napravili so prostor. Učitelj se je hudomušno smejal. Priprava na mizi je neumorno brnela. Šele sedaj sem opazil, da je spojena z baterijo. Kaj mi more mala baterija, sem pomislil. Prijel sem krepko za žebelj in segel z roko po denarju — joj! Čim sem se vode dotaknil, me je tako streslo, da mi je roka kar odrevenela. Zdelo se mi je, da so me izgrizle mravlje. Poskusil sem še enkrat. Isto. Stisnil sem zobe in krepko porinil roko še enkrat v vodo. Treslo me je, da so se kar zvezde delale pred očmi — ali kaj pomaga, ko se mi je roka v vodi sama od sebe zaprla, tako da nisem mogel prijeti za denar.

Ko pa je priprava utihnila, je bilo lahko pobrati denar.

Proti večeru so ljudje odšli. Z učiteljem sva ostala sama. Nisem se mogel ločiti od čudne igrarke, ki je toliko časa zabavala vso vas. Mala je ta priprava, moč pa ima tako, da zviže najmočnejšega moža.

»Ti ugaja?« me je vprašal učitelj, ko sem pričel ogledovati aparat. »Gledaš menda, kaj tako trese?«

Uganil je. Baterijo, ki je stala na mizi, sem poznal. Koliko sem jih imel

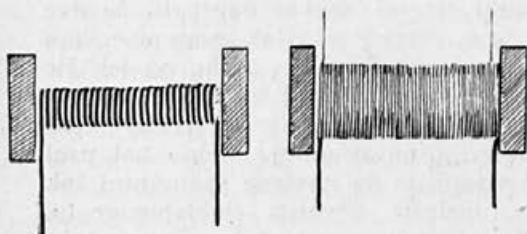
v roki. Mnogo sem jih tudi razdrl. Ali — tako me ni nikoli nobena stresla.

»Pojdi z menoj!« je velel učitelj.

Brez obotavljanja sem mu sledil. Vedel sem, da mi bo doma odkril skrivnost in mi pokazal, kako je aparat napravljen. Morda mi bo celo povedal, kako si ga zamorem sam napraviti. To bi bilo veselje na paši, če bi ga prinesel. Stopila sva v široke in mračne hodnike šole. Nekam čudno so odzvanjali koraki po praznem splotju. Vstopila sva v sobo. Prižgal je luč. Na mizi in po tleh je bilo vse polno najrazličnejših priprav. Radovedno sem jih ogledoval. Mojo radovednost je prekinil učiteljev glas.

»Pojdi sem. Pokazati ti hočem, kako je priprava, ki tresce, enostavno napravljena.«

Stopil sem k njemu in pazljivo sledil.

Vzel je leseno tuljavo, podobno oni, na katero je navil sukanec. Na njo je navil kakih 100 ovojev 0,8 mm debele izolirane bakrene žice, tako da sta ostala dva konca.

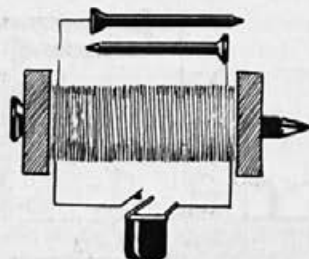
Ko je žico navil, je preko ovojev navil nekaj papirja in na ta papir navil kakih 3000 ovojev 0,1 mm debele izolirane bakrene žice. Ta žica je bila tako tanka, da sem jo komaj videl. S prej navito debelo žico ni imela nikakega spoja.

V luknjo tuljave je vtaknil debel žebelj, da bi bolj treslo. Konca debele žice je spojil z baterijo. Na konca tanke žice pa je privezal dva žeblja.

Ko je stvar bila do sem gotova, mi je velel, naj primem za oba žeblja. Z vsako roko enega. Ubogal sem. Učitelj je sedaj pričeval tok sklepati in prekinjati — mene pa je tako strašno treslo, da sem prosil, naj neha. Ka-

dar koli je tok sklenil, me je zatreslo, posebno pa takrat, ko je tok prekinil.

Čudil sem se. Saj sem z elektriko napravil že toliko poskusov, da bi me pa tako močno streslo, nisem doživel. Vprašujoče sem strmel v aparat.

Učitelj je razlagal:

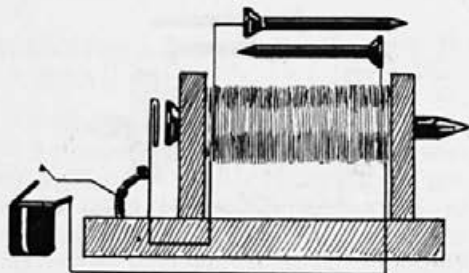
»Povedal ti bom, zakaj tako močno tresce, kljub temu, da se bojim, da me povsem ne boš razumel. Kadar skozi debelo žico aparata steče električni tok, postane žebelj magnetičen. Vsled tega se krog žeblja napravi nevidna magnetna megla, ki ji pravimo magnetno polje. Ta megla, ki nastane v hipu, zajame tudi tanko žico, ki je navita v bližini, pa radi tega v tej tanki žici nastane udarec toka, ki ga ti čutiš. Ko pa v debeli žici tok prekinem, se magnetno polje tako hitro zruši, da tudi vsled tega nastane v tanki žici udarec toka. Toku, ki nastane v tanki žici, pravimo indukcijski tok, aparat pa se imenuje indukcijski aparat.«

Pazljivo sem poslušal, ali razumel takrat nisem prav natančno. Nič za to, sem si mislil, če ne razumem. Glavno je, da vem, kako je aparat sestavljen. Le nekaj sem vprašal. »Kje pa je sedaj tisto, kar je prej brnelo?«

»Poglej!« je spet razlagal učitelj. »Tebe strese le takrat, kadar jaz v debeli žici aparata tok sklenem ali prekinem. Da pa mi tega ni treba opravljati z rokami, napravim takole.«

Učitelj je aparat, ki ga je napravil pred mojimi očmi, pritrdil na malo desko. Pred žebljevo glavo je pritrdil kos pločevine in na njo naslonil upog-njen vijak, ki ga je tudi pritrdil na desko. Povezal je tako, kakor kaže

slika. Čim je sklenil tok, je aparat pričel brneti kot čmrlj, tresel je pa tako, da sem se kar zviljal. Priprava, ki je tok sama sklepala in prekinjala, mi je bila razumljiva, saj je bila slična oni pri električnem zvoncu.

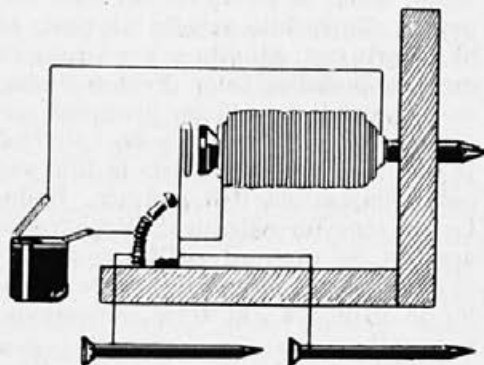
Bila je že trda tema, ko sem se učitelju zahvalil za razlago. Vzel je kos papirja, zvilil v njega indukcijski aparat in mi ga vtaknil pod roko. Bil sem iznenaden. Hvala sem menda še rekel, vem pa prav dobro, da se nisem poslovil. Preveč sem bil razburjen od veselja. Trdno sem tiščal čudodelni aparat in hitel proti domu. Še isti večer sem ga razkazal svojim bratom in staršem.

Indukcijski aparat ni težko napraviti. Težava je le v tem, da potrebna žica precej stane. Debele je sicer dovolj par metrov, tanke pa mora biti 100 do 200 m. Da pa tudi to ne bo ovira onim, ki bi aparat radi sami napravili, naj opišem podoben aparat, ki pa potrebuje mnogo manj žice. Tudi z njim se da napraviti polno zanimivih poskusov.

Dve enako veliki deski zbij, da tvorita pravi kot. V navpično desko zabij debel žebelj in na njega navij 20 do 30 metrov izolirane bakrene žice. (Žica naj bo debela 0,5 do 0,8 mm.)

Na vodoravno desko pritrđi kos železne pločevine, ki si jo zgoraj parkrat upognil. Pločevina naj bo precej debela, pritrđena pa tako, da se upognjeni del nahaja tik glave elektromagneta. Pred to pločevino zavrtaj v desko dolg in tanek vijak in ga upogni toliko, da se bo njegova glava dotaknila železne pločevine v sredini. Če

tako pripravo spojiš z navadno baterijo, kakor kaže slika, bo aparat pričel brneti. Spojiti je treba takole: Električna mreža iz baterije na vijak. Po vijaku pride na pločevino, iz pločevine pa v elektromagnet in se od tam vrača po drugi žici v baterijo.

Ali — sedaj aparat šele brni. Da bo tudi stresal, moraš napraviti še dve zvezi. Priveži na vijak in na pločevino še po eno žico. Na vsako od teh žic naveži debel žebelj in primi v vsako roko enega. Pričelo bo tresti, pa še kako! Aparat deluje slično kot prej opisani, le da nastane inducirani tok v lastnih navojih elektromagneta. Pravimo mu vsled tega samoindukcijski aparat. Kadar aparat deluje, skačejo med vijakovo glavo in pločevino vroče električne iskre. Te iskre kvarijo kovino, zato je treba glavico in pločevino večkrat očistiti.

Nekaj poskusov s tem aparatom.

Da aparat stresa, če primeš za oba žeblja, sva že omenila. Čim bolj na tanko brni železna pločevina, tem bolj bo treslo. Električni tok deluje na živce, pa se more zgoditi, da tisti, ki prime za oba žeblja, ne more spustiti, dokler aparat deluje. Če se to zgodi, primi za kladivce, da aparat utihne.

Če oba žeblja oviješ v mokre krpe, bo učinek toka na telo še večji. Mokra krpa prav dobro prevaja elektriko.

Prepričaj se, če voda prevaja elektriko. Enega od žebeljev drži v roki,

drugega pa potopi v vodo. Če se z roko le dotakneš vode, te bo streslo — znak, da elektrika potuje po vodi.

Preizkusi, če prevaja elektriko vlažna zemlja. En žebelj drži v roki. Drugega zabodi v vlažno zemljo in malo dalje stopi z boso nogo. Streslo te bo. Vlažna zemlja prevaja elektriko.

Ko aparat brni, primi ti en žebelj, tvoj pomočnik pa naj prime drugega. Podajta si proste roke. Treslo bo oba — vendar ne tako močno, kakor trese enega samega. Tudi človeško telo se toku upira, in sicer prav izdatno. Na poti iz ene roke v drugo mora elektrika premagati tolik upor, kakor ga premaga v 2400 metrov dolgi bakreni žici, ki je debela 0,3 mm.

Na sličen način, kot sta prijela dva, morejo prijeti tudi trije ali več. Treslo bo seve tem manj, čim več je teles, skozi katera mora elektrika na svoji poti. Upor je vedno večji in je lahko tolik, da skozi telesa ne pride več toliko elektrike, da bi to občutili z roko.

Delaj v mraku. Ko indukcijski aparat brni, stakni oba žebelja. Pojavila se bo svetla iskra. Ta iskra bo tem večja, čim več žice je na aparatu in čim močnejša je elektrika. To drobno iskro so učenjaki prav natančno preiskovali. Napravili so indukcijske aparate, ki so dali več ko pol metra dolgo

iskro. Zanimalo jih je tudi, kako bi iskra preskočila v brezračnem prostoru. Prav posebno je to zanimalo slavnega izumitelja Röntgena.

ODGOVORI NA POSLANA VPRAŠANJA

1. Ali bi lahko sam napravil akumulator?
2. Ali bi lahko več elementov postavil v eno samo posodo, ki je napolnjena z raztopino salmiaka?
3. Ali je salmiak strupen?
4. Ali smem za elektromagnet vzeti žico, ki je tanjša od 0,8 mm?

Odgovori.

1. Akumulatorja si sam ne moreš zgraditi. Vedeti pa je treba to, da moramo vsak akumulator napolniti z elektriko, če ga hočemo uporabljati. Ko ga izpraznimo, ga moramo ponovno napolniti.
2. Vsak element mora stati v svoji posodici. Če jih več postavim v eno samo posodo, bo to delovalo v primeru, da je pravilno povezano kakor en sam element.
3. Salmiak ni strupen. S tem pa ni rečeno, da ga smemo jesti. Paziti moraš, da ti ne pride v oči ali na rano. Pazi pa tudi na obleko, ki jo salmiak razjeda. Tudi kovin ne drži v bližini salmiaka! V salmiaku je namreč klor, ki kovine razjeda.
4. Za elektromagnet lahko vzameš katero koli žico. Pazi le, da je izolirana. Bolje je, vzeti tanjšo, če se ne dobi 0,8 mm debela.

SE NADALJUJE

Jovca Seligo

POMLAD V PREDMESTJU

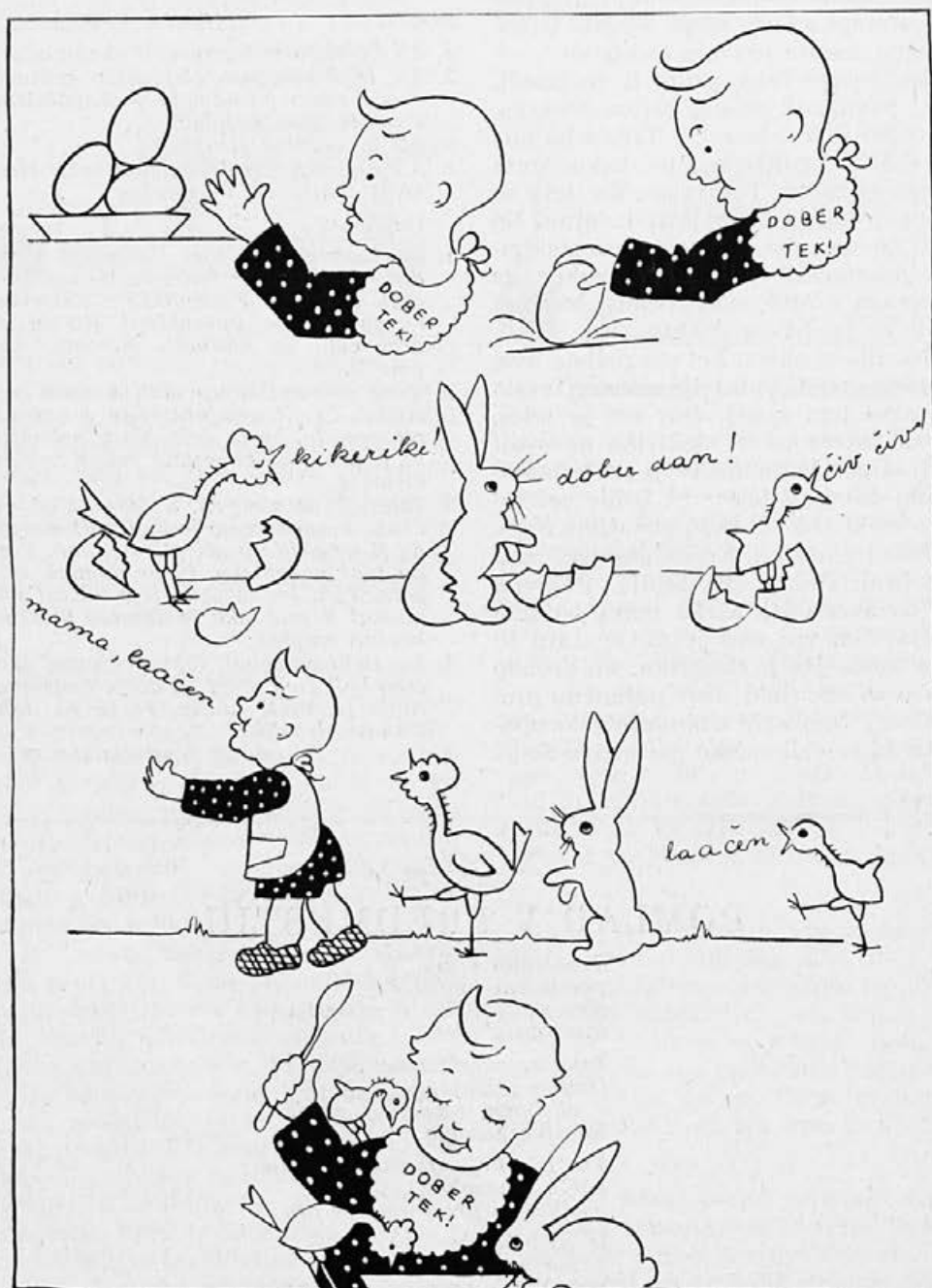
*Skoz rjavi dim
pomladno sonce sije,
sive stene hiš v predmestju
žalostno oblije.*

*Žena se skoz temno okno
trudno sklanja,
v obsijano, razdejano gredo
žalostno zasanja.*

*Vse je tiho, žalostno in mrtvo;
kot v novembru
pusti so v predmestju kraji;*

*le od hiše sive
pesem se odtrga:
glej, otrok prepeva ob ograji.*

ZGODBICA BREZ BESED

Angela Vodetova

NAŠI BRATJE IN SESTRE V TUJINI

Ilustrirala L. Črčkova

»Oj Slovenci, kje so naše meje?«

Na severni meji naše domovine je prijazno mesto Murska Sobota. Morda ga nekateri poznate z razglednice: leži sredi prostranih travnikov in polj, ki jih obdelujejo naši pridni Prekmurci. Vendar kljub pridnosti nimajo starši in njihovi otroci dovolj jesti. Veliko je družin, kjer od božiča dalje ne vidijo kruha. Tudi otroci prekmurske pokrajine spadajo med tiste, ki potrebujejo naše pomoči in za katere ste prinesli o božiču darilca vsak po svojih močeh. Seveda je pa ta pomoč še veliko premajhna, zato se zgodi, da morajo starši teh otrok, pa tudi njihovi starejši bratje in sestre zapustiti svojo domovino in si poiskati kruha v tujini. Tudi letos so šli. Na kolodvoru v Murski Soboti so se njihovi znanci poslavljali od njih. Nekateri se bodo na zimo vrnili, drugi pa bodo ostali tam, kjer so si poiskali zaslužek za vsakdanji kruh.

Kam pa gredo ti naši rojaki?

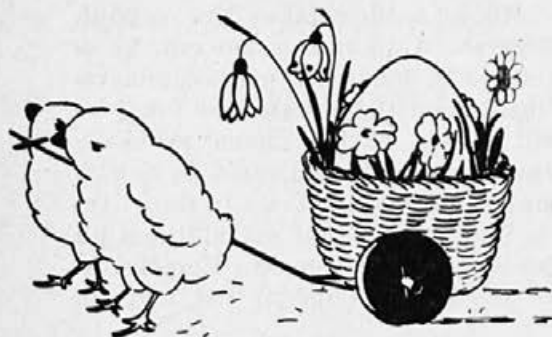
Nekateri gredo v Francijo, drugi v Nemčijo, tretji v Ameriko, nekateri zopet na Madžarsko. Na vse strani se razkrope in kamor koli boš prišel na svojem potovanju, povsod boš našel Slovence, ki se muči v tujini za košček kruha. Ni veselo tako potovanje. Nič ne vedo, kakšen je tisti kraj, kamor gredo, morda ga poznajo komaj z razglednice. Morda si obetajo lepo življenje, dober zaslužek, prijazen domek. Ali se jim bodo želje izpolnile? Ali jih ne bo sprejela mrzla tujina, ki jim bo izčrpala zdravje in moč? —

Mnogo naših rojakov živi po tujih državah. A to niso samo oni, ki se izselijo iz domovine, marveč zelo veliko je tudi tistih, katere so takoj ločili od nas, od kar imamo svojo državo Jugoslavijo. Saj veste, da žive ob sinjem Jadranu, v Trstu in Gorici tudi Slovenci. Več kot pol milijona jih je. Pa tudi v tistem delu Koroške, ki je sedaj pod Nemčijo, živi nad sto

petdeset tisoč Slovencev. Po drugih krajih Nemčije jih je nad dve sto tisoč, v Združenih državah Amerike pet sto tisoč. Tudi v Egiptu, v Kanadi, Braziliji, Argentini je več deset tisoč Slovencev. Vsi ti so ločeni od domovine, ne slišijo domače besede, tuji učitelji poučujejo njihove otroke, vaše rojake, v tujem jeziku. Samo knjige in listi jih vežejo z domovino. Nekateri jih pridno čitajo, toda mnogi so tako ubogi, da nimajo denarja, da bi si kupili slovenske knjige, še manj pa, da bi za njihove otroke naročili slovenske liste.

Ali bi bilo prav, če bi mi te naše rojake pozabili? Ali ni naša dolžnost, da jih imamo vedno pred očmi, da se zanimamo zanje, da jih včasih povprašamo, kako živijo, da jim pomagamo po svojih močeh, če so ubogi. Pri nas v Ljubljani imamo društvo, kateremu so ti naši rojaki posebno pri srcu. To društvo se posebno trudi, da razveseli naše otroke v tujini s kakim majhnim darilcem, s kako knjigo ali listom za praznik Vstajenja, za

veliko noč. Zato pa pobira vsako leto med šolskimi otroci prispevke za »pirhe«. To društvo se imenuje Branibor. Tudi letos se bo obrnilo na vas. Ne odrecite mu pomoči, mislite na svoje bratce in sestrice v tujini, ki ne bodo praznovali pomladnih praznikov v tako lepi prirodi, marveč morda v kaki grapi, kjer dela v globokih rovih njihov očka. Dajte, razveselite jih s prijaznim pozdravom!

Venceslav Winkler

FIČAJAJ PREMIŠLJA

*V ponedeljek slabo vreme — V četrtek bom premišljeval,
ne bo kalilo seme. kje bom prav za prav oral.*

*V torek me obišče stric, V petek so nam križali Boga,
čakal bom na koš novic. tak dan treba biti je doma.*

*V sredo bova se odpeljala — V soboto teden se obrača,
zemlja bo že počakala. začeti z delom se ne spleča.*

*V nedeljo praznik celi dan
uživa vsak pošten kristjan.*

Čemu nam služijo čutila

*Je nosa teče kri, ko od
pretepa domov pribežimo.
Jezik pokažem, če me raz-
jezijo. Prste v nosu vtimo.
Z očmi najprej razpimo. Z
ušesi se zbudimo.*

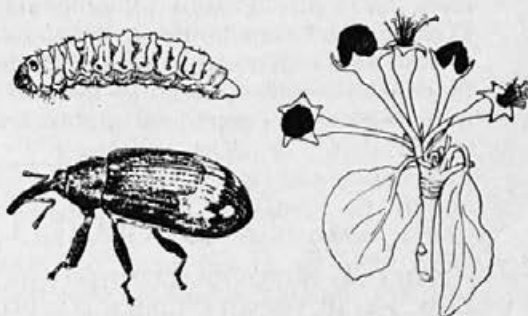
Leopold Paljk

CVETOŽER IN HRUŠEV BRSTOŽER

Ko bodo cvetele v vašem sadovnjaku jablane, stopite bliže k drevesom in si natančno oglejte posamezne cvete! Kmalu boste opazili, da se mnogo cvetov sploh ni odprlo. Tudi so cvetni listi na zaprtih cvetih porjaveli ter izgledajo, kot bi bili osmojeni. Ako nato previdno odprete tak osmojen cvet, najdete v njem bledorožnatega, 7 mm dolgega črvička brez nog in oči. Ker živi živalca le nekaj dni v zaprtem in temnem cvetnem popku, oči sploh ne potrebuje. Nog pa tudi ne, saj ji ni treba iskati hrane drugod, ko jo pa ima v cvetu samem dovolj. Kdo je prav za prav ta nepridiprav in s čim se hrani? To je ličinka nekega hrošča, ki se imenuje *cvetožer*. Ponekod mu tudi pravijo *cvetoder*. Ta škodljivec živi le na jablani. Komaj začne cvetno popje brsteti, že se pojavi na drevesu majhen, komaj 4 mm dolg, črnorjav hrošček z belkastimi pasovi na perutničicah. Cvetožera prištevamo k rilčkarjem. Glava se mu namreč končuje v tenak rilček, s katerim izvrta v cvetni popek luknjico. Nato pa položi samica skozi luknjico v popek jajčece, iz katerega se izleže v osmih dneh ličinka. Ena sama samica navrta in zaleže do 50 cvetov. Ličinka se loti nato prašnikov in pestiča ter izgleda popolnoma cvet, ki se niti več ne odpre. Pa četudi bi se cvet odprl in se razcvetel, ne bi obrodil, ker nima za oploditev potrebnih najhistvenejših delov, t. j. pestiča in prašnikov, ki jih je ličinka požrla. Včasih uniči ta škodljivec ogromno cvetov in napravi vsleg tega na jablanah veliko škodo.¹ Ko je ličinka cvet izgledala, se v rjavem cvetu na dnu čaše zabubi. Po osmih dneh pa se iz hube izmota nov hrošček, ki

leta od veje do veje in objeda nežno listje. Torej se cvetožer preobraza kot vsi hrošči. Preobrazba, pri kateri razločujemo štiri stopnje: jajčece, ličinka, bube in popolno žuželko, se imenuje popolna.

Podoben rilčkar živi tudi na hruški. Pravimo mu *hrušev brstožer*. Samica polaga jajčeca zgodaj spomladi v cvetno brstje in ne kot cvetožer, ki polaga zalego v posamezne cvete. Izlegle ličinke razjedajo nato brstje, da se ne more razviti noben cvet. V razjedanem brstu se ličinka tudi zabubi. Iz hube prileze hrošč, ki objeda nato še liste.

Cvetožera in *brstožera* zatiramo najlaže z arborinom, s katerim obrizgamo pozimi sadno drevje. V zgodnji pomladi pa potresamo drevje na razgrnjene rjuhe ali plahte ter uničimo na tla padle hrošče. Mnogo teh škodljivcev pa uničijo naše ptice pevke.

Da pa boste, dragi otroci, o tem škodljivcu še bolj natančno poučeni, vam zastavljam sledeče naloge:

1. Opazujte cvetno brstje na jablani, preden se cvetni popki razcveto. Večkrat boste opazili na cvetnih popkih majhno okroglo luknjico, v popku pa prozorno, zelo drobno zrnce — cvetožerovo jajčece.

¹ To se dogaja zlasti tedaj, kadar cveto jablane v mrzlem in deževnem vremenu. Ob toplem in sončnem vremenu se namreč cvetje naglo odpre in cvetožerova ličinka nima časa pokončevati cvetja, medtem ko se v dežju cvetje le polagoma odpira in ima zato dosti časa za svoje uničevalno delo.

2. Opazujte na cvetoči jablani, zlasti takrat, ko se cveti vsled mraza in dolgotrajnega dežja dolgo časa ne odpro, kakšne barve so posamezni cveti. Večkrat boste našli rjave, zgrbančene cvete, ki se ne odpro. Previdno odstranite cvetne liste! V cvetu boste našli cvetožerovo ličinko.

3. Odprite po 2—3 tednih še druge osmojene cvete. V posameznih cvetih boste našli ličinko, v nekaterih bubo, v drugih pa že majhnega, 4 mm dolgega, črnorjavega hroščka.

4. Poiščite poleti cvetožere na jablani, kjer ste spomladi opazili veliko rjavih in neodprtih cvetov. Našli jih boste na listih. Pozimi pa se hrošči skrivajo med razpokanim lubjem. Zato tudi čisti umen sadjar pozimi debela in debelejšje veje s strguljo in z žičnato ščetko na razgrnjeno plahto ter

ves trebež nato sežge. Na ta način uniči veliko število cvetožerov in raznih drugih šadnih škodljivcev.

5. Razgrnite spomladi, ko se iz listnih pazduh prikažejo prvi cveti, pod drevesom v zgodnjih jutranjih urah rjuho ali kakšno plahto! Ovijte dolg kol na zgornjem koncu s cunjo in udarjajte z njim krepko ob drevesne veje. Vse polno cvetožerov bo padlo na tla. To ponavljajte večkrat v marcu in aprilu! Seveda morate nato hrošče uničiti!

6. Naberite nekoliko rjavih cvetov na jablani in hruški ter jih shranite v škatlo. Čez dva do tri tedne pogledjte vanjo in našli boste majhne hrošče — cvetožere in brstožere. Pokažite jih svojim tovarišem in povejte jim vse, kar veste o obeh škodljivcih!

ZAJCI IN LISICE

ZAJCI SO NAPOVEDALI VOJNO ORLOM. PA SO PROSILI LISICE ZA POMOČ. A LISICE SO ODGOVORILE: »KAJ

BI SE Z NEUMNIMI ORLI BOJEVALE. KO BOSTE NAPOVEDALI VOJNO KOKOSIM, VAM BOMO RADE POMAGALE.«

PRI KRTH

*Mama krtica je potožila krtu:
„Naš sinček je zbolel. Najprej je rekel, da vidi sonce, potem je trdil, da voha cvetice, nazadnje pa je slišal še godbo!“*

*„Joj, najbrž je znorel, ubogi naš krtek!“ se je razžalostil krt.
„V rovih pod zemljo še nikoli ni sijalo sonce, niso duhtele cvetice in ni igrala godbe!“*

NAŠ SOVRAŽNIK

Žganje je voda smrti.

Skozi krčmo pelje pot v bolnico, v ubožnico in v ječo.

V vinu utone več ljudi kot v morju.

Alkohol podi razum iz glave, denar iz žepa, zdravje iz telesa, srečo in mir iz hiše.

DROBNE ZANIMIVOSTI

VELIKONOČNI OBIČAJI V GORJAH. — Velika noč, praznik vstajenja! Vanjo nas uvede cvetna nedelja. Takrat se otroci kosajo, kdo ima večjo in lepšo beganico. Že nekaj dni prej si jo večji naredi sami, manjšim jo pa naredi oče ali kdo drugi.

Prava gorjanska beganica mora biti narejena iz devetih rastlin. Najprej je treba narediti močno ogrodje iz leskovih in vrbovih šib. Potem treba na to ogrodje pritrditi vejice brinja, čemše, drena, bezgeca, hudobitna in bršljana. Seveda ne sme manjkati oljka! Na beganico privežemo jabolka in pomaranče, ne maramo pa barvastih oblanic. —

Onim družinam, ki nimajo otrok, nesejo drugi otroci beganico k blagoslovu. Zato dobijo pomaranče, potice in včasih tudi kak dinar.

V beganici nesejo otroci tudi privezane škatlice vžigalic. Te blagoslovljene vžigalice nesejo potem še enkrat k blagoslovu na veliko soboto. Takrat se blagoslovi še ogenj, t. j. glavice vžigalic. Z blagoslovljenim ognjem potem prižgejo ogenj, pri katerem se potem ta dan kuha velikonočno meso (krača). Ta ogenj podkurijo z beganico iz prejšnjega leta. Ta ogenj je treba čuvati vse do »Ofrča« — Vnebohoda. Da ogenj ne poide, zagrebejo zvečer žerjavico v pepel. Če bi pa slučajno ugasnil, za to imamo blagoslovljene vžigalice.

Blagoslovljene beganice shranimo na podstrešju za hudo uro. Ko se bliža huda ura, prinesemo beganico iz podstrešja, jo nalomimo in jo damo v posodo, kjer gori žerjavica. Tu ne sme manjkati vejica miru - oljka.

Ob grmenju in bliskanju jo stavimo tudi na ogenj, da bi nas varovala nesreče. V prejšnjih časih je bilo to še bolj v navadi.

Na veliki četrtek, ko zavežejo v cerkvenem stolpu zvonove, pravimo, da so šli v Rim. Potem fantje ragljajo z ragljami, ki jih še danes izdelujejo nekateri domačini. Velikonočne potice pečemo na velikonočni četrtek. Velikonočnemu kolaču pravimo tudi »frateljk«.

Pirhe barvamo z barvastimi papirčki, ki puščajo na pirhu razne podobice, in pa tudi z barvami za pirhe. — K »žegnu« neseemo potice, pirhe, meso in hren. To delo opravijo žene in dekleta. Dekleta posebno hite s svojimi jerbasi iz cerkve, ker verujejo, da se bo prva omožila tista, ki bo prva prišla iz cerkve domov.

V prejšnjih časih so imeli ljudje navado, da so na veliko soboto, ko pridejo zvonovi iz Rima, ob prvem udarcu na zvon stekle žene k najbližjemu vodnjaku in so hitro nalovile vode. Potem so sklicale vso družino v hišo, da se je umila s to vodo. To še danes dela skoro pol Gorjancev. Pravijo, da kdor se umije s to vodo, ga potem poleti »muše ne jedo« (muše = muhe). »Žegen« jemo pri nas prvič v nedeljo zjutraj po prvi maši. Ostanke blagoslovljenih jedi vržemo v ogenj.

Posebno veselje pa je za otroke v velikonočnih praznikih. V teh dneh otroci »stručijo« pirhe. To se pravi, da udarjajo pirh ob pirh in kdor ima ubitega, ga mora podariti onemu, ki mu ga je ubil.

Še večje veselje pa je, če je lepo vreme in gredo na travo, kjer pirhe »takalajo« po žlebičku. Ta žlebiček je kaj enostaven. Zadostuje dvoje grabelj ali dvoje palic in žlebiček je narejen. Po takem žlebičku spuščajo pirhe. Kdor zadene onega, ki je na travi, dobi 25 par ali pa pirh. Če je slabo vreme, delajo to v sobi in namesto trave pogrnejo na tla kako odejo. Kdor je spreten, si nabere polne žepe pirhov.

Pomaranče in pirhe tudi »sekajo« z dvodinarskim kovancem. V klobuk dajo eno ali več pomaranč ali pirhov. Če pa sekajo v roki, zadostuje ena pomaranča. Dogovorijo se prej, kako bodo sekali. Poznajo sekanje »na prijeto« (denar se prime) in »na skrito« (denar se v pomaranči skriva). Tudi se dogovorijo, iz kakšne razdalje bodo sekali.

Najtežje pa je sekati »skozi robec«. V tem primeru pokrijejo pirhe ali pomaranče z robcem. Z močnim zamahom je treba zapičiti ali skriti denar v pirh ali »pomaranko«.

Po nekaterih hišah jedo na veliko soboto tudi repne olupke ali »Alelujo«, kar pa se danes večinoma opušča.

Škoda bi bilo, da bi vse te lepe navade prišle v pozabo, zato sem jih zapisal, da bi se ohranile. — *Ivan Dodič.*

PRSTNI ODTISI. — **KAJNE, DA** čitate časopise in tudi dnevne vesti večkrat pregledate. Med drugimi članki je včasih sporočilo take vsebine:

Zopet vlom. V trgovino Janeza Bucharja, trgovca z železnino na Gospodskem trgu 18, je bilo včeraj ponoči vlomljeno. Vlomitelec je navrtal železno blagajno in pobral iz nje ves denar v znesku 5800 din. Policija je uvedla najstrožjo preiskavo ter upa, da bo vlomitelec kmalu v rokah pravice, ker so našli na navrtani blagajni njegove prstne odtise.

Ko prečitate tako sporočilo, vam je precej vse jasno in razumljivo, samo prstni odtis, kako so vendar našli prstne odtise in kje so bili, tega si ne morete razjasniti.

To že veste: Vsako nedeljo običajno vas mati posebno lepo napravi, saj je Gospodov dan. Obleče vam poleg drugega lepo belo srajco in takoj tudi naroči: »Jože, pazi, da se ne umažeš, sicer...!« Kaj pomeni »sicer« s tremi pikami povrhu, je vsem poznano. Toda kdo misli na to, ko se zbero sosedomi in še drugi otroci, takrat postanete arhitekti in stavbni

mojstri, grade se hiše in ceste, reke in mostovi, roke so umazane in tedaj, o groza! Primeš se v tej graditeljski zamišljenosti za lepo zlikano in komaj oblečeno srajco in madeži so tu. Pravi, pravcati prstni odtisi, vseh deset prstov se pozna na srajci. Kako bo doma, to prihranimo. Vemo pa le za prstne odtise.

OBROČKASTI ODTIS

Torej, umazani prsti so dali prstne odtise. Pa ne samo umazani, tudi čisti, ravnokar umiti, jih tudi dajo, ker človeška koža je vedno nekoliko mastna od loja, ki ga izločajo žleze lojnice, da ne postane koža preveč krhka. Sedaj si oglejte natančno spodnjo stran na koncu vaših prstov. Tu opazite vse polno majhnih, drobnih črtic, ki so visoke do 0,4 mm. Vzorec, ki ga te črte rišejo, ni pri vseh prstih enak, vsak prst ima svojo obliko, vsak človek ima zopet drugačno obliko in celo vsi ljudje na zemlji imajo tako različno izpeljane vzorce, da bi bil skoro čudež, če bi našli dvoje ljudi z enakimi prstnimi odtisi. Pri vsakem človeku ostane ta vzorec skozi vse njegovo življenje enak, spremlja ga od zibeli do groba. In pri opečenih in po kislinah izjedjenih prstih se koža zaceli tako, da se pokažejo prvotne črte. Zato ni čuda, da so prstni odtisi izborno sredstvo za spoznavanje ljudi, posebno zločincev, vendar pa služijo tudi za običajno spoznavo.

Tako so n. pr. na Kitajskem že l. 782. p. Kr. podpisovali kupne pogodbe tako, da je bil poleg podpisa

pritisnjen še prstni odtis podpisnika. Še danes se pri narodih, ki ne poznajo pismenstva, rabijo prstni odtisi mesto podpisov. (Tudi pri nas, posebno v južnih krajih, se še podpisujejo na ta način.) Na Portugalskem, v Argentini in Braziliji se v potnih listih poleg slike nahaja tudi prstni

ÓDTIS Z DVOJNIMI ZAVOJI

odtis lastnika potnega lista. Zadnjič je bilo v časopisih objavljeno, da bo moral imeti v Nemčiji vsak državljan od 15. leta naprej legitimacijo s svojo sliko in prstnimi odtisi, ki se bo v dvojniku hranila tudi pri pristojnem policijskem uradu. Posebno važen je prstni odtis pri spoznavanju zločincev, zato vsakemu zločincu poleg njegove slike odtisnejo tudi njegove prstne odtise na poseben list, ki ga hranijo na policiji v seznamu zločincev. Največja zbirka prstnih odtisov je na svetu v Ameriki v Washingtonu, kjer hranijo okoli 5 milijonov odtisov in vsak dan naraste zbirka približno za 2800 novih listov. Na podlagi prstnih odtisov so spoznali že nekatere velike zločince, ki bi drugače gotovo ušli roki pravice.

Razločne odtise si napravimo lahko sami na tale način:

Prizgemo svečo in, tesno nad plamenom pomikamo kos šipe, da se napravi na njej tanka sajasta plast. Če pritisneš na ohlajeno šipo svoj prst, tedaj imaš lep prstni odtis. Istega dobiš sedaj na ta način, da isti prst pritisneš na gladek bel papir. Na podoben način odtisne policija prste, samo da uporablja mesto kosa šipe gladko kovinasto ploščico, ki je prevlečena s tiskarsko barvo.

Seveda detektiv, ki išče zločinca, nikdar ne najde tako jasnih odtisov. V mnogih primerih jih niti ne vidi, samo slutiti, kje bi lahko bili. Zato postopa približno takole:

Na kraju, kjer je bilo možno, da je zločinec prijel za kakšen predmet ter na ta način pustil prstne sledove svojih prstov, potrese detektiv najdrobnejši aluminijev prah (aluminijeva bronca). Nato počasi in previdno izpihava z vseh potresenih mest ta prah in kjer so bili prstni odtisi, ostane nekoliko tega aluminijevega prahu točno po sledovih prstnih risb. Prsti so namreč vedno nekoliko vlažni od znoja in tudi mastni od loja, ki ga izločajo lojnice, zato puščajo na mestu dotika nekoliko vlage in loja. Aluminijev prah se potem prav rad na teh vlažnih mestih obdrži, medtem ko se drugod lahko izpiha. Vendar se na ta način doženejo prstni odtisi samo tedaj, če ni od dotika preteklo več kakor 24 ur, sicer se odtisi izgube, ker voda izhlapi.

ÓDTIS Z ZANKAMI NA LEVO

Pri starih, že izhlapelih odtisih postopajo drugače. Če slutijo odtise na papirju, tedaj na tisto mesto polože košček jodovega pristanka in pokrijejo vse skupaj s porcelanasto skledico. Včasih se šele po več urah pokažejo prstni odtisi, kajti mesto prijema se po jodovih hlapih vse drugače pobarva kakor ostali list papirja. Na ta način doženejo tudi 10 let stare odtise.

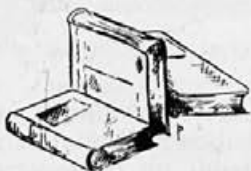
Vse to lahko poizkusite sami doma. Torej na delo.

Poizkusite potem še tole:

Na gladek kos papirja pritisnite umit palec in to nevidno mesto pritiska označite s svinčnikom. Potem povlecite to mesto s papirnatim trakom, ki ste ga pomočili v navadno črnilo. Po nekaj trenutkih hitro pri vodovodu izperite papir in prstni odtis se vam bo pokazal v lepi svetlo modri barvi, dočim bo ostali papir temnejši. Na ta način se doženejo tudi več dni stari odtisi. — *M. Pogačnik.*

GOSPOD KNJIZNIČAR ŠKORPIJONČEK. — Odkar je človek iznašel tiskarski stroj, je napisal in natiskal ogromno število knjig. Neštete knjižnice po svetu hranijo v sešiti in vezani obliki človeške misli, ki jih je tiskarska barva pričarala na papir. Na svetu so tako velike knjižnice, da imajo že nad 5 milijonov knjig po svojih omarah in policah. Vse so lepo urejene po številkah in vpisane v sezname, ki so jih sestavili številni stari in mladi marljivi knjižničarji.

Kar strah nas je ob misli, kam bo to privedlo! Če odmerimo človeštvu na primer še trideset tisoč, petdeset tisoč ali še več let — ali ne bo taka knjižnica izgledala tedaj kot ogromen rudnik, nabasan s knjigami, ali ne bomo z njimi pokrili vso saharško puščavo, ali ne bo zemlja premajhna in jih bomo nosili na mesec?

In kako neskončno majhen bo tedaj obiskovalec take knjižnice, kako majhni bodo tudi glavni knjižničar in njegovi pomagači!

Še mnogo, mnogo manjši pa bo gospod knjižničar škorpijonček, ki nas pri tem najbolj zanima. To je tisti mali, 3 mm dolgi, ploščati rjavi pajek z dolgimi škarjami v sprednjem paru tipalk spodnje čeljusti, ki ga po naše

imenujemo knjižni ščipalec ali škorpijonček. Ta živalca pleza neumorno po knjigah in herbarijih, se premika med listi knjig v stranskih smereh in nazaj kot pravi rakec. Ta čudni gospod knjižničar pa ni še nikdar poskušal prebrati niti ene same vrste v knjigah; on je samo lovec in so mu te samo ogromne pokrajine za lov na še manjšo golazen, kot je sam. Neusmiljeno preganja razne rodove prašnih in knjižnih in papirnih uši in pršic ali grinj. Ker požira te 1 in pol mm dolge škodljivce knjig, ga smatrajo za zelo koristnega ravnatelja vsake knjižnice.

Ta prijatelj knjig pa zna biti tudi zelo hudomušen, mnogo bolj kot pravi knjižničarji, ki so navadno zelo resni in suhoparni ljudje. On ni žuželka, pač pa pravi sorodnik strašnih, velikih škorpijonov, le da mu manjka strupeno želo; če ga damo pod povečevalno steklo, vidimo, kako razumno gleda s svojimi malimi očesci. Ko je na svoj način pregledal vse te stare »špehe« (najrajši stika po starih knjigah z debelim, raskavim papirjem), se vzbudi v njem hrepenenje in želja, da bi šel »po svetu« — na kako drugo oddaljeno polico, kjer knjižne uši še niso nič o njem slišale. Če bi lezel tja, bi to trajalo morda desetletja. Ker pa nima čarobne »leteče preproge«, ne peruti, in ker je moderen, sanja o aviatiki. Revež je, ima pa bistro pamet ter si zna pomagati v stiski. Spretno si izbere to ali

ono navadno hišno muho, jo nenadoma spretno zgrabi s svojimi škarjicami za nogo ali kakor mu pride prav — in že se ga muha ne more več otresti. Prisiljena je, da ga kot njegov aeroplan lepo brezplačno prenese po zraku v ta ali oni oddaljeni kot.

Naš popotnik izstopi iz letala in zadovoljno nadaljuje svoje delo. Ta letalska pošta deluje tako imenitno, da se često vozi na tak način kar po več knjižničarjev na eni in isti muhi.

Tako živi naš škorpionček že od davnih dob do danes. V vzhodnopruski pokrajini Samm so našli v jantaru okamenelo oso, ki je imela v nogo zagrizenega knjižnega ščipalca, gospoda »praknjižničarja«. V tistih davnih časih res ni bilo še nobenega človeka, še manj pa knjig na svetu. Naš prijatelj se je moral tedaj zadovoljiti z lovom na prašne uši v skorjah dreves velikih pragozdov. Toda že tedaj se je vozil, že tedaj je ta starokopitnež uporabljal žuželke za svoje cepeline, ki so ga vozili po vsem tedanjem zemeljskem rajju od palme do palme, od enega magnolijevega cveta do drugega — kakor ga še danes kot »gospoda knjižničarja« vozijo med knjigami od Primoža Trubarja do zbranih spisov Ivana Cankarja, od Jurija Dalmatina do Otona Župančiča. — *M. Pavlinova.*

ZIMA JE MINULA, IZ JUŽNIH krajev so se vrnille ptice selilke, povsod si grade gnezda. Seveda ne zastajajo tudi naše stalne ptice. Kmalu se bodo tudi spreletavali po pisanih travnikih metuljčki, da seveda ne pozabimo na naše najvernejše spremlevalce, muhe in komarje, ki so se med zimo skrivali po kotih in špranjah. Komarja in muho zaslišite že prej, preden ga sploh opazite. Saj že

od daleč brni in poje njihovo trepetanje s krili, vendar je tako hitro, da ne morete opaziti, kolikokrat zamahne s krili, kaj šele, da bi te mahljaje šteli. Pri vrani že preštejete, kolikokrat udari v letu s perutmi, pri golobu vam bo že težje, vrabčevega mahljanja ne boste mogli več šteti. Danes so že spoznali priprave, s katerimi štejejo tudi tako mahljanje, če je še tako hitro. Za to imajo posebne kino foto aparate, ki dajejo v eni sami sekundi več sto slik. S takimi foto aparati slikajo ptičji let in potem štejejo, koliko mahljajev je na slikah iz ene sekunde. Oglejmo si nekaj primerov: Kapusov belin zamahne v eni sekundi 9 krat, modrinček 11 krat, velerilec 72 krat, pika polonica 75 do 91 krat, čebela 180 do 200 krat, čmrlj 240 krat, komar 295 krat in muha pa 200 do 330 krat. Ptice so v primeri s temi precej počasnejše. Tako zamahne štorklja $1\frac{3}{4}$ krat, vrana 3 do 4 krat, golob 9 krat in vrabec 13 krat.

POMLAD JE PODARILA NAŠIM gozdom sveže zelenje, drevesa so zopet oživela, novo življenje je vzbudilo njihovo rast. Za svojo rast potrebujejo vlage, vode, da lahko koreninice sprejemajo raztopljeno hrano, ki jo drevo v listih usvaja. Po preizkusih so dognali, da 1 ha bukovega gozda izpari dnevno 20.000 l vode. Koliko je to vodnih hlapov, si lahko mislite sami, če da samo 1 liter vode 1700 litrov pare (vodnih hlapov). Ena sama breza, ki ima okoli 200.000 listov, izpari dnevno 60 do 70 litrov vode, v vročih dneh pa okoli 300 do 400 litrov vode. Vse to je odvečna voda, ki je drevo ne porabi pri presnavljanju. Vendar niso vsa drevesa enaka v izparivanju, posebno velika razlika je med iglavci in listavci. 100 gramov bukovega listja porabi v eni rastni dobi 75 litrov vode, dočim ista količina smrekovih igel porabi le 7 litrov vode. Zato je tudi povsem razumljivo, da lahko le iglavci obdrže med zimo svoje igle, ker je njih izparivanje le malenkostno.

MLADINA PIŠE

DRAGI PRIJATELJI IN DOBROTNIKI! — Nepoznani ste nam, a vendar se Vam prav lepo zahvalimo za vse, kar ste nam poslali. Srčna hvala Vam, ki ste se spomnili nas v daljni Beli Krajini in nam darovali toliko in tako lepih daril. Še dolgo potem, ko je naš gospod učitelj vsakemu izmed nas dal kako stvar iz poslanega zavitka, smo se pogovarjali le o Vas, ugibali, kako živite, kakšni so vaši kraji in kako se učite. Vse naše misli pa so bile prepojene z veliko hvaležnostjo.

Naša šola je v Lazah. Šolsko poslopje leži ob reki Kolpi, vsa dolina se pa imenuje Poljanska dolina. Visoki hribi so na obeh straneh reke Kolpe. Kjer je količkaj rodovitnega sveta, tam je vas ali vasica. Na sončnih pobočjih so lepi vinogradi. Živimo bolj slabo. Živeža ne pridujemo dovolj in se zato naši ljudje izseljujejo. Mnogo jih je v Ameriki, Franciji, Nemčiji in drugih deželah. Naši očetje hodijo v tujino mladi in sveži, domov se vračajo stari in izmučeni. V tujini ne pozabijo našega milega slovenskega jezika ter ostanejo zavedni Slovenci. Čeprav je do nemških (kočevskih) vasi le eno uro in pol, smo v Lazah ohranili še čisto govorico. Zbrali smo nekaj besed, ki se uporabljajo pri nas.

Otirač = brisača,
škrlak = klobuk,
oder = postelja,
čiba = kokoš,
trtje = vinograd,
robača = srajca,
rob = prt (namizni),
majčica = sinica,
odev = odeja,
pečica = žepni robec,
kabel = škaf,
podojiti = pomolzti,
debeljača = koruza,
vale = takoj.
hojka = božično drevesce,

Prilagamo Vam tudi kratko povestico. Naše babice jih znajo mnogo.

Vrag in grof.

Ob reki Kolpi leži majhna vasica Bilpa. Na koncu vasi je majhno jezero in nad njim strma stena. V njej so luknje,

kjer danes gnezdiyo jastrebi, netopirji in sove. V času, ko so naši predniki delali še tlako v Predgradu, je bival v eni izmed njih sam vrag.

Bil je strah in trepet ne le vsej vasi, marveč je nadlegoval tudi popotnike, ki so prihajali od Kostela ali Poljan mimo njega. Vsakega je tako okamenjal, da se je z buškami in hruskami vračal rajši po ovinkih domov. Nekega dne je prišel po dolini mimo grof. Tudi njega je sprejel vrag po svoji stari navadi s točo kamenja. Toda grof ni zbežal, marveč se je prekrižal in izmolil molitvico. Vrag pa je že od nekdaj sovražil križ in prav tako molitev, zato je zarjovel, da je odmevalo od sten daleč tja na hrvaško stran. In ko se je grof drugič pokrižal, je planil iz stene na kamen kraj pota. Zaiskrilo se je kakor ob streli, da so se vtisnila vražja stopala v kamen, planil je preko Kolpe in tam v bregu poruval vse drevje, ga postavil na vršičke ter odvihral preko Hrvatske — bogve kam!

Še danes so vidne vražje stopinje, a tam, kjer je pulil in lomil drevje, stoji vas Lamana draga.

V naši vasi je majhna in zelo stara cerkev. Cest nimamo in moramo hoditi po stezah in grdih potih. Do Bilpe, ki leži zapadno od Laz, je 1 uro hoda. Vzhodno so dve uri oddaljene Radence, od Radenc do Vinice je pa še 4 ure hoda. V Vinici, kakor veste, je doma naš pesnik Oton Župančič. Kaj naj Vam še pišemo? Morda bi nas kaj vprašali, radi Vam bomo odgovorili. Še enkrat se Vam za vse najlepše zahvaljujemo, Vas vse prav lepo pozdravljamo in ostajamo Vaši dobri prijatelji in učenci. Še to naj Vam sporočimo, da imamo našega gospoda učitelja zelo radi in da se pridno učimo. Pozdravljeni! — M i c i F u g i n a in njene sošolke ter sošolci.

PRVI ZVONČEK V ŠOLI. — NEKEGA dne je moj součenec Tine prinesel nekaj narahlo zavitega v papirju. Po dolgem odvijanju smo zagledali majhen zvonček, ki se je še skrival v toplem plaščku. Zelo se nam je smilil, ker je bil revček čisto rjav in glavica mu je bila povešena. Prav gotovo ga je teta slana preveč močno prijela za nežni vrat. V naši šolski sobi pa se je ogrel in gospa učiteljica mu je dala piti. Kmalu je po sobi zazvonilo: cin, cin, cin! — M i k l a v ž K n e z, učenec III. b razr. na Vrtači v Ljubljani.

LJUDSKA SAMOPOMOČ

reg. pomožna blagajna
v Mariboru, Aleksandrova 47
v lastni palači

Podružnica: Ljubljana, Tyrševa cesta 34

sprejema vse zdrave osebe od 17. do 70. leta
v zavarovanje za pogrebno za zneske od
din 1000,- do 10.000,-; za doto od 1. do 16.
leta starosti za zneske od din 1000,- do 25.000,-.
— Zahtevajte brezplačno pristopno izjavo in
informacije! — Do sedaj izplačali na podporah
preko 30 milijonov dinarjev.
Ustanovljena leta 1927.

Zaupniki se sprejemajo za vsak kraj dravske banovine

Otroci, hranite in varčujte.
p o m n i t e !
Iz malega raste veliko!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

izdaja na dom domače hranilnike,
najboljše učence obdaruje z zlatimi
darilnimi knjižicami. Stopite tudi Vi v
krog njenih vlagateljev in varovancev!

Klavirje / vijoline /
Hohner harmonike /
Jazz instrumente in
vse kar za muziciranje
potrebujete, dobite v
najboljši izdelavi
in najceneje pri

R. WARBINEK
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 4

Klišeeje

eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd., izdeluje

klišarna

»Jugografika«

Ljubljana, Sv. Petra nasip 23

Zadnje
zvečer -
prvo
zjutraj

Sargov

KALODONT

proti zobnemu kamnu

K V A D R A T

HRUBY ENGELBFT, KRČEVINA PRI MARIBORU

Vodoravno: 1. Kontinent, 5. igralna karta, 8. del kolesa, 11. glavno mesto Turčije.

Navpično: 1. Kontinent, 2. egiptčanski bog, 3. del voza, 4. glavno mesto Turčije, 7. igralna karta, 10. predlog, 12. ruska reka.

„KELIH“

AVGUŠTIN KOPRIVNIKAR, VRHNIKA

naši sosedje na Jadranu
ime zavarovalne družbe,
mesto na Gorenjskem,
žensko ime,
ljubka domača žival,
otok na Jadranu,
število ženskega spola,
čutilo,
ime industrijske rastline,
lepilo.

Po sredi navzdol se bere ime in priimek največjega slovenskega pisatelja.

KAJ JE TO?

